БҮТҮ ЧУРТТАРНЫҢ ӨРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1926 чылда үндезилетингеН

ШЫН

СЭКП ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1955 МАЙ 29 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 108 (3302)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).

Драматург А. Е. Корнейчукту Ленин орденн-биле шаннаар дугайында (1 арын).

Совет Эвилелиниң чазак төлээлериниң Югославияже үнүпкени (1 арын).

Совет чазак төлээлериниң Белградта чеде бергени (1 арын).

Делегейниң Сталинчы шаңналын немец чогаалчы Бертольд Брехтиге тывысканы (1 арын).

Өредилге ажылында болгаш школачыларның коммунистиг кижизидилгезинде улам ынайгы чедиишкиннер дээш (1 арын).

И. Портянкин.—«Продетарий» деп большевикчи солун (2 арын).

Д. Чамзырай.—Часкы хову ажылдарын чедиишкинниг доозуп турар (2 арын).

А. Соболева.—Часкы хой кыргылдазын организастыг чорудар (3 арын).

Е. Никифорова.—Школа чаныныҢ өредилге-дуржулга участогунуҢ ажылындан (3 арын).

С. Алеет.—Көдээ магазинниҢ садыгжызы (3 арын).

П. Демченко.—АфриканыҢ улустары национал хамаарышпас чорук дээш демиседжип турар (4 арын).

Найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Варшава кереэзин ЧехословакиялыҢ Национал хуралы чүүлдүгүүнүп керген (4 арын).

Көдээ ажыл-агыйның экономиказын хандыр өөренир

Колхозчу көдээ политиктиг болгаш бүдүрүлгечи улуг көдүрүүшкүннүң хүнерин чурттап эрттирип турар. «Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, бистиң бүгү совет улузувус ханы сорук киришкин-биле уткаан. Ол төөгүлүг доктаал оларга көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ынай хөгжүдер, тарааны болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир, улустуҢ чаагай байдалын бедидер талазы-биле партиянның болгаш чазактың дайынчы онаалгазы кылдыр хүлээп алдынган.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң салган сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирээринге чугула рольду бүдүрүлгениң бар аргаларын ажыглаар дээш демиселче массаларның чогаадыкчы идепкейин мөөннээри ойнаар ужурлуг. Чурттуң мурнунга ниитизи-биле партияның болгаш чазактың доктаатынган онаалгаларын барымдалаш, чер-черниң курлавырларын болгаш аргаларын ажыглаарын көрбүшаан, 1955—1960 чылларда мал ажылын шиитпирлиг көдүрер талазы-биле хемчегларни чогаадып кылырын чер-черниң партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарынга СЭКП ТК-ның Пленуму хүлээткен.

Көдээ ажыл-агыйны планнаарынга чер-чер органнарының инициативазының ролю болгаш ужур-дузазы кончуг улуг. «Көдээ ажыл-агыйны планнаарының практиказын өскертир дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында көдээ ажыл-агый бүдүрүлгениниң планнаашкыны МТС-тер-биле кады шуут колхозтарга болгаш совхозтарга эгелээр болгаш ажыктыг черлерни эки ажыглаарын барымдаалап чорутунар ужурлуг деп айтыш турар.

1955—1960 чылларда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле хемчегларни чогаадып кылыры амгы үеде бистиң областың колхозтарында, МТС-теринде болгаш совхозтарында дооступ турар. Ол ажылдың чорудулгазында колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының улуг идепкейи тодаргай илерээн. Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу», Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг, Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозтарынга артель ажыл-агыйын хөгжүдериниң планнарын бадылаарынга бирик бүгү колхозчулар киржип, хемчегларни чугаалажып көөрү колхозчуларның улуг идепкейин хайныктырган. Ынчангаш ол ажыл-агыйларның планнарын барык өскерлиишкиннер чокка бадылааны таварылга эвес.

Колхоз бүдүрүлгениниң хөгжүлдезин планнаары, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын күүседир талазы-биле хемчегларни чогаадып кылыры — көдээге партийжи ажылдын, колхозтарга партийжи удуртулганың болгаш көдээ ажыл-агыйны көдүрериниң массаларны мобилизастаар талазы-биле удуртулганың эң чугула кезии болуп турар.

Ынчалзажок хемчегларни чогаадып кылыры, колхоз ажыл-агыйын планнаары, чер-черниң партия, совет активи көдээ ажыл-агыйның экономиказынче ханылап кирбейн турарын, ол чорук колхозтарны удуртурда улуг четпестерге болгаш аллагдалдарга база чедирип турар деп чүвени көргүскенин демдеглезе чогуур. Барыын-Хемчик районнуң удуртур ажылдакчылары боттарының районунуң экономиказын эки, хандыр билбезин, МТС-тин, колхозтарның болгаш совхозтуң ажылын анализтевейн турарын чугле оонбиле тайылбырлап болур. Чижээлээрге, МТС-те партия организациязының секретары эш Кончук МТС-тин ажылын планнаарынга киришпейн турган. МТС-тин экономиказының бөдүүн айтырыгларын безин тодарадып билбес болган. МТС-тин улуг четпестерлиг ажылдап турары таварылга эвес. Трактор ажылдарының ботүнези улуг, шынары куду.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң салган сорулгаларын чедиишкиннинг күүседириниң эң чугула үүлү болза, партия, совет болгаш ажыл-агый кадрларының экономиктиг белеткелин улам ынай экижидери болур. Политиктиг экономияның өредилге номунуң парлатының үнгени—үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказының талазы-биле билгиниң пропагандазын шиитпирлиг экижидер арганы берип турар.

Организакчы ажылдың сулазы болган чок-ла политиктиг болгаш экономиктиг билиишкиннерниң чогу-биле холбаалыг деп чүвени билир херек. Ол эргежок чугула билиишкиннер чок удуртукчу ниити айтыышкыннар бээрин орааладып чоруур. Организакчы болуру дээрге-ле ниити директиваларны чер-черниң байдалдарынга таарыштыр канчаар ажыглаарын көргүзүп билири, ол директиваларны херек кырынга боттандырып билири болур. Ону кылыр төлээде, көдээ ажыл-агыйны эки билип, мурнакчы дуржулганы өөренир херек.

Картофельди болгаш ногааларны дөрбелчин-уяланчак кылдыр олуртурунуң аргаларын эрткен чылын Бай-Тайга, Эрзин, Тес-Хем болгаш өске-даа чамдык районнарга бир-ле дугаарында чоруткан. Партия райкомнарының секретарьлары, инструкторлары МТС-тер ажылдакчылары-биле кады ол арганы өөренгеннер болгаш ол чорук колхозтарга удуртулганы экижидеринге дузалаан. Бо чылын областың бүгү районнарынга кукуруза тарылгаларын калбак хемчээлдерге чорудуп турар. Ол культураны биске ындыг хемчээлдерге бир-ле дугаарында тарыыр болганда, ол дээрге улуг болгаш харыысалгалыг сорулга. Тарааның ол үнелиг культуразын өстүрүп доруктурарының аргаларын партия ажылдакчылары шиңгээдип алыр хүлээлгелиг. Хожудавас төлээде, соксаал чок, шудургу өөренир херек.

Мал ажылын ханы өөрениринче улуг кичээнгейни салыры эргежок чугула. СЭКП ТК-ның Пленумунуң негеп турарын ёзугаар, мал ажылының продуктуларын улуг-биле бедидериниң сорулгазын шиитпирлээри мурнакчы совет эртемни болгаш практиканы өөренириниң байдалдарында болдунар аргалыг. Зоотехниканы, ветеринарияны өөренири, мал ажылын көдүреринге ажыктыг курлавырларны дилеп тывары, малдың ажаалга-тежээлин экижидери — партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының эң чугула сорулгазы болур.

Экономиктиг билиглерни бедидер төлээде, бүгү-ле бар формаларны болгаш аргаларны калбаа-биле ажыглаар херек. Көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң база колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-териниң мурнакчыларының лекцияларны болгаш илеткелдерни номчуурун үргүлчү практикалаары чугула. Көдээ ажыл-агый темаларынга кино-чуруктарны көргүзери, мурнакчы дуржулганың дугайында брошюраларны номчууру болгаш оон-даа өскелер калбаа-биле чорутунган турар ужурлуг. Бүгү-ле теоретиктиг өөредилгени колхоз тургузуушкунунуң практиказы-биле сыгый холбаалыг чорудар херек. Кадрларның экономиктиг белеткелиниң кол сорулгазында болуп турар.

Мурнакчы көдээ ажыл-агый эртемин шиңгээдип алыры, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин чаартыкчыларының дуржулгазын өөренири болгаш нептередири СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын херек кырынга боттандырарынга бодунуң үнелиг салыышкынын киирер.

Совет Эвилелиниң чазак төлээлериниң Югославияже үнүпкени

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазак төлээлери ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү болгаш СЭКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. Хрущев (төлээлериҢ баштыны), ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Даргазының Бирги Оралакчызы А. И. Микоян, ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ Национаддар СовединиҢ даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы, СЭКП ТК-ның кежигүнү болгаш «Правда» солунунуҢ кол редактору Д. Т. Шепилов, ССРЭ-ниҢ Даштыкы Херектер МинистриниҢ Бирги Оралакчызы А. А. Громыко болгаш ССРЭ-ниҢ Даштыкы Садыг МинистриниҢ Оралакчызы П. Н. Кумыкин составтыг, а ол ышкаш оларны удаан кижилер май 26-да Москвадан Югославияже үнүпкен.

Аэродромга чазак төлээлерин К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, П. Н. Поспелов, М. А. Суслов, СЭКП Төп КомитединиҢ кежигүннери, ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Даргазының Оралакчылары, ССРЭ-ниҢ министрлери, ССРЭ-ниҢ Даштыкы херектер министерствозунуҢ харыысалгалыг ажылдакчылары, МоссоветтиҢ болгаш СЭКП-ниҢ МК-ның удуртукчулары удаанныр. Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының Москвада херектеринге түр бүзүретирген В. Осолник болгаш элчин чериниҢ ажылдакчылары төлээлерни база удаанныр.

(СЭТА).

Совет чазак төлээлериниҢ Белградта чеде бергени

ВЕЛГРАД, май 26. Бөгүн ортаакы-европа шагы-биле 17 шак турда, Совет чазак төлээлери ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ ПрезидиумунуҢ кежигүнү болгаш СЭКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. Хрущев (төлээлериҢ баштыны), ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Даргазының Бирги Оралакчызы А. И. Микоян, ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ Национаддар СовединиҢ даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының даргазы, СЭКП ТК-ның кежигүнү болгаш «Правда» солунунуҢ кол редактору Д. Т. Шепилов, ССРЭ-ниҢ Даштыкы Херектер МинистриниҢ Бирги Оралакчызы А. А. Громыко болгаш ССРЭ-ниҢ Даштыкы Садыг МинистриниҢ Оралакчызы П. Н. Кумыкин составтыг Белградта чеде берген.

Төлээлерни Земунский аэродромга Югославияның президентизи Иосип Броз-Тито, югослав чазактың кежигүннери, югослав скупщинаның депутаттары, ССРЭ-ниҢ Югославияда элчини В. А. Вальков болгаш Совет элчин чериниҢ бүгү составы үткүп алган.

ССРЭ-ниҢ төлээлериниҢ баштыны Н. С. Хрущев аэродромда микрофон мурнунга медеглел кылып чүве чугаалаан.

Төлээлер югослав болгаш совет туктарбиле шимээн кудумчулар таварты Дединьеде оларга тускайлаан ордуже чоруткан. Югослав найыслалдың аэродромдан Дединьеде ордуже чоруткан бүгү кудумчуларын дола берген турган чурттакчылары совет төлээлерге изиг байырын чедирип турганнар.

(СЭТА).

„Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш"

делегейниҢ Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитетте

ДелегейниҢ Сталинчы шаңналын немец чогаалчы Бертольд Брехтиге тывысканы

Май 25-те КремльдиҢ Свердловский залынга делегейниҢ Сталинчы шаңналын немец чогаалчы Бертольд Брехтиге тывыскан.

Совет чогаалчылар, найыслал театрларының артистери, кино ажылдакчылары, совет хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, уран-үүлүүн дээди өөредилге черлериниҢ студентилери болгаш башкылары бо үеде немец культураның шылгарангай төлээлекчизинге байыр чедирер дээш чедип келгеннер.

Герман Демократтыг Республиканың ССРЭ-де херектеринге түр бүзүретиргеН К. Зейц болгаш ГДР-ниҢ Москвада элчин чериниҢ ажылдакчылары шаңнал тыпсының ёзулалынга олурушкан.

Бертольд Брехт болгаш оон кадайы—ГДР-ниҢ сураглыг артизи Елена Вейгель залга көстүп келирге чыылганнар үргүлчүледдиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Тайбың камгалалының Совет КомитединиҢ даргазы **Николай Тихонов** шаңналды Бертольд Брехтиге тывыскан.

Чогаалчы **Константин Федин,** ССРЭ-ниҢ улустуҢ артизи **Н. П. Охлопков,** Совет чогаалчылар эвилелиниҢ баштаар чериниҢ секретары **Борис Полевой** болгаш ССРЭ-ниҢ улустуҢ артизи **Е. Н. Гоголева** байыр чедирип чүве чугааланнар.

Совет культураның ёзулалга чүве чугаалаан ажылдакчылары тайбыңның Сталинчы шаңналын Бертольд Брехтиге тывысканы Совет ЭвилелиниҢ болгаш Германияның аразында найыралдыг харылзаларны улам ынай быжыглаарынга бараан болур дээрзинге бүзүрелин илергейлээннер.

ДелегейниҢ Сталинчы шаңналының лауреады Бертольд Брехт харыы сөзүн чугаалаарга олурушканнар изин-биле уткаан.

(СЭТА).

Идик үлетпүрүнүҢ ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

ССРЭ-ниҢ калбак хереглелдиҢ үлетпүр бараанныларының министерствозунуҢ идик үлетпүрүнүҢ ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы май 24-те Москвага ажыттынган. БүдүрүлгелериҢ ажылын экижидериниҢ, чаа техниканы болгаш депшилгелиг технологияны, бүдүрүлге-техниктиг мурнакчы дуржулганы шиңгээдириниҢ талазы-биле хемчегларни чугаалажып турар.

Эрткен чылын министерствонуҢ бүдүрүлгелериҢе идик бүдүрүп үнүрери 1950 чыл-биле деннээрге 30 хуудан хөй өскен. Ындыг болза-даа бүдүрүлгелериҢ ажылында улуг четпестер бар болуп турар деп хөм идик бүдүрүлгезиниҢ кол эргелелиниҢ начальниги илеткелчи эш Мурванидзе илеткелинге демдеглээн. Сөөлгү үеде кыры пес идиктер болгаш сандалеттер кылып үндүрериниҢ талазы-биле онаалда чедир күүсетинмээн. Белорус, Казах, Армян, Литва, Узбек, Латви ССР-лериҢ бүдүрүлгелери ассортимент үрээр чоруктарны болдуруп турган.

Бирги сорт кылыглар бүдүрүп үндүреринниҢ планын үлетпүрүнүҢ бо адыры күүсеткен, ындыг болза-даа чамдык фабрикаларның коллективтери продукцияның шынарын бедидери дээш ам-даа сула демисежип, технологтуг чорудулгаларны үреп турар. Мурнакчы дуржулганы бүдүрүлгелерде сула нептередип турар.

Чорудулгаларны механизастаарының болгаш бүдүрүлгениҢ технологиязын сайзырадырының айтырыгларының талазы-биле хөм-идик үлетпүрүнүҢ эртем шинчилел төп институдунуҢ директору эш Метельков илеткел кылган. Чаа хевирлиг машиналар, автоматтыг шугумнар, бедик бүдүрүкчүлүг конвейерлер, янзы-бүрү таарыштырылгалар чогаадып кылырының талазы-биле институтта чорутунуп турар ажылдар дугайын илеткелчи чугаалаан.

Илеткел соонда санал шүгүмчүлелдер эгелээн.

Чөвүлел хурал каш хонук үргүлчүлээр.

(СЭТА).

Памирде спорт экспедициязы

ВЦСПС-тиҢ секретариадының шиитпирин ёзугаар бо чылын Памирге альпинистериҢ спорт экспедициязын организастап турар. Петр Первый сынының районунда улус шоолуг четпес сүүр баштарже спортсменнер каш үнүүшкүннерни кылыр. Ук экспедиция бедии 6994 метр «Москва» деп сүүрже поход-биле доостур. Ол сүүрже үнүүшкүнүҢ бир-ле дугаарында чорудуп турары ол.

АльпинистериҢ спорт экспедициязын июль 6-дан эгелээш сентябрь 3-ке чедир чорудар. Оон составында спорт мастерлери болгаш спортсменнер — разрядниктер кирип турар. Экспедицияны спорттуң алдарлыг мастерлери Ленинградта Киров заводтуң токары Е. А. Белецкий биле «ГидропроектиниҢ» москвачы инженери К. К. Кузьмин удуртурлар.

(СЭТА).

ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ Президиумунда

Министерстволарның болгаш ведомстволарның ажылынга күрүне контролюн күштелдирер болгаш күш-ажылдың база ажыл төлевириниҢ талазы-биле сларның ажылын экижидер сорулга-биле ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ ПрезидиумунуҢ бо чылдың май 24-те Чарлыы-биле күш-ажыл болгаш ажыл төлевириниҢ айтырыгларының талазы-биле ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Күрүне комитедин тургускан.

Күш-ажыл болгаш ажыл төлевириниҢ айтырыгларының талазы-биле ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Күрүне комитединиҢ даргазынга ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ Президиуму ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ Даргазының Бирги Оралакчызы эш Лаззарь Моисеевич **Кагановични** томуйлаан.

Драматург А. Е. Корнейчукту Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ ПрезидиумунуҢ ЧАРЛЫЫ

Совет чечен чогаал литературазының хөгжүлдезинин талазы-биле шылгарангай алдар-хавыязы дээш, хөй-ниити-политиктиг идепкейлиг ажыл-чорудулгазы дээш база төрүтүнген хүнүнден бээр бежен хар харлаанын холбаштыр драматург Александр Евдокимович **Корнейчукту Ленин** ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ ПрезидиумунуҢ даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниҢ Дээди СовединиҢ ПрезидиумунуҢ секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль,
1955 чылдың май 24.

Өөредилге ажылында болгаш школачыларның коммунистиг кижизидилгезинде улам ынайгы чедиишкиннер дээш

РСФСР-ниҢ ЧЫРЫДЫЫШКЫН Министри И. А. Каиров-биле беседа

Май 25-те РСФСР-ниҢ бүгү ортумак школаларынга онгу класстарга экзаменнер эгелээн, алды хонгаш, июнь бирде чедиги класстарга доозарының болгаш IV, V, VI, VIII, IX класстарга шилчилгениҢ экзаменнери болур.

Экзаменнер башкылар коллективиниҢ ажылының шыңгыы хынаалдазы, харыысалгалыг үе болур.

Бистиң чуртка улус өөредилгезинин хөгжүлдезинин дугайында могаг чок сагыш салыышкынны Коммунистиг партия болгаш Совет чазак салып турар.

Бүгү-ниитиниҢ ортумак, өөредилгезинге шилчээни-биле холбаштыр чуртка ортумак школаларның четкизи өскен, VIII—X класстарның өөреникчилериниҢ саны көвүдеп турар. Сөөлгү дөрт чылдың иштинде чүгле Россий Федерациязынга 4890 ортумак школаларны ажыткан, үстүү класстарның өөреникчилериниҢ саны 2 миллион 900 мың кижи өскен.

Эн ылаңгыяа орус эвес школаларның четкизи өскен. Россий Федерациязының девискээриниде олар 2690 санныг болуп турар, ында янзы-бүрү национаддарның 1 миллион 365 мың уруглары өөренип турар. Башкылазарын уругларның төрээн дылынга чорудуп турар.

1954—1955 өөредилге чылында школалар өөредилгениҢ чаа планнары болгаш чаа программалары-биле ажылдап эгелээн. ӨөредилгениҢ чаа планын болгаш чаа программнарын I — IV класстарга база VI, X класстарга тус-тус эртемнер талазы-биле чоруткан. Бо болза, өөреникчилер билиглерни элээн хандыр билип алырынга, оларны практиктиг чаңчылдар-биле чепсеглээринге, школачыларның үүргезин чайладырынга идиг бээр.

Бо өөредилге чылында школаларның I—IV класстарынга күш-ажыл кичээлдеринге чоорту кирген, V класс практиктиг кичээлдерни өөредилге мастерскааларынга болгаш школаның өөредилге-дуржулгалыг участоктарынга чорудуп эгелээн.

Үшкү, бешки болгаш алдыгы класстарның өөреникчилери орус дыл талазы-биле өөредилгениҢ чаа номнарын алган; II, V болгаш VI класстарның школачылары—арифметика талазы-биле бодалга номнарын, эрте-бурунгу делегей төөгүзүнүҢ болгаш ортаакы векториҢ төөгүзүнүҢ талазы-биле өөредилгениҢ чаа номнарын V—VII класстарга, ССРЭ конституциязының VII класска, физиканың—VIII—X класстарга, химияның —VII класска болгаш оон-даа өске номнарны парлап үндүрген.

Москваның, Ленинградтың болгаш өскедаа хоорайларның школаларынга уругларның болгаш оолдарның кады өөренирин чорутканы, оолдарга школа формазын (хевин) бадылааны дээн ышкаш чугула хемчеглер өөреникчилериҢ өөредилгезиниҢ шынарын бедидеринге болгаш чурумун экижидеринге улуг рольдуг болган.

Бо чылдың дөртү үүлүнүнүҢ дургузунда экзаменнерге шыңгыы белеткел чоруп турган. Консультацияларны, эрткен материалдарны каттаараын, үстүү классчыларга допчулалдыг лекцияларны, практиктиг кичээлдерни организастаан. Өөреникчилер үлетпүр бүдүрүлгелериҢче, колхозтарже, совхозтарже болгаш машина-трактор станцияларынче экскурсияларны кылып турган.

Эткен чылдазы ышкаш, бо чылын экзаменнерни эвилелдешкен бүгү республикаларга чаңгыс аай «эге, чеди чыл болгаш ортумак школаларга шилчириниҢ болгаш доозарының экзаменнериниҢ база бышкан билигниҢ аттестадының экзаменнериниҢ дугайында дүрүмү» болгаш «Школага экзаменнериҢ санын кызырар дугайында» ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ 1954 чылдың апрель 15-те доктаалын барымдаалап чорудар.

Школаның иштики хынаалдазын моон соңгаар күштелдирер болгаш өөреникчилериҢ билиглериниҢ шынары дээш директорларның болгаш башкыларның харыысалгазын бедидер сорулга-биле бешки, алдыгы, сески болгаш доску класстарга аас-биле экзаменнерни бо чылын чогуур эртемнериҢ башкыларының чогаатган билеттери-биле чорудар апаар.

Чедиги болгаш доску класстарга аас-биле экзаменнерни РСФСР-ниҢ Чырыдыышкын министерствозунуҢ чогаатган билеттери-биле, ынчаарга орус эвес школаларның чедиги класстарынга орус дыл болгаш доску класстарга орус литература талазы-биле экзаменнерни—автономнуг республикаларның чырыдыышкын министерстволарының болгаш автономнуг областларның улус өөредилге киллистериниҢ чогаатган билеттери-биле чорудар.

РСФСР-ге бышкан билигниҢ аттестадының экзаменин бо чылын 570 мың ажыг уруглар болгаш оолдар тудар. 1953—1954 өөредилге чылында турганындан барык 120 мың кижи хөй. Оон ангыда, Россий Федерациязының ажылчын аныяктар школаларында өөренип турар 94 мың хире кижи ортумак школаның программазы-биле экзаменнерни дужаар. Олар бүдүрүлгеден чардыкпайн турган ортумак эртемни алыр.

Бо үеде Россий Федерациязының крайларында, областларында болгаш автономнуг республикаларында 1955—1956 өөредилге чылынга белеткел эгелээн. Школа назылыг бүгү уруглар школага хүлээп алдынган турар ужурлуг. Школаларның болгаш школа назызы четпээн уругларының албан черлериниҢ четкизи калбарганы-биле холбаштыр бо чылын башкы училищелери, педагогика болгаш башкы институттары дооскан 59 мың аныяк башкыларны болгаш кижизидикчилерни хоорайларже база көдээже чорудар. Өөредилге чылының эгезинде 143 миллион өөредилге номнары үнер, өөреникчилерниҢ чүс-чүс миллион кыдырааштарын, өөредилге-көргүзүлер херекселдерин хөй-биле үндүрген турар.

Өөредилге чылын чедиишкиннинг доозар, совет школаның ажылын оон мурнунда тургускан сорулгаларның деңчелинге чедир көдүрер дээш улус чырыдыышкынының ажылдакчылары бүгү күштерин салыр.

(СЭТА).

Кур черлериҢ районнарында эртем экспедициялары

ЛЕНИНГРАД. Хоорайның эртем албан черлери кур болгаш курукган черлер шиңгээдилгезинин районнарында улуг ажылды чорудуп турар. Казахстанның Кокчетав областынче чоокта чаа агрофизика институдунуҢ эртем экспедициязы чорупкан. Агрономнар, физиктер болгаш химиктер хөрзүнүҢ бүгү талалыг шинчилгезин, оон тургузуун, шыктыын болгаш тыгыжын шинчилээрин чорудуп турар. Бо ажылдар кур черлерни ажылдап кылырының ажыктыг аргаларын тургузарынче угланган. Үнүш ажылының Бүгү-эвилел институдунуҢ Актюбинск, Свердловск областарда барган ажылдакчылары совхозтарның болгаш колхозтарның ховуларында шинчилелди калбарткан. Ажылдың сорулгазы чазын чажып тарыыр кызылтастың бедик дүжүттүг чаа сорттарын өстүрери болур. Омск областың «Сибиряк» совхозтуң кур черлеринде эртемденнериҢ кызылтас өстүрериниҢ талазы-биле дуржулгалары чүс-чүс кескинди черлерде боттанып турар.

Казахстанның, Алтайның делгем девискээрлериниҢ көдээ ажыл-агый шиңгээдилгезинге ССРЭ-ниҢ эртемнер академиязының В. Л. Комаров аттыг ботаника институдунуҢ эртемденнери улуг салыышкынны киирген, ботаниктер Соңгу Казахстанның беш областарының болгаш Алтай крайның дески кезиниҢ агаар бойдулунуҢ байдалының чуруктарын бир дугаар чогаадып, чер-черниҢ көдээ ажыл-агый органнарынга дамчыдып берген. Бо ажылдарны уламчылаары-биле институттуҢ чаа экспедиция отряды Казахстанче үнүпкен. Өске албан черлериниҢ тускай эртемниглери-биле кады ботаниктер үнүштериҢ чаа чуруктарын база мал ажылының мал чеми курлавырларының чуруктарын чогаадып кылырынга материалдар чыыр ажылды чорудар.

Алтай крайның делгем девискээринге 200 мың дөрбелчин километр чедир черге эртемденнер көдээ ажыл-агый культураларын эки таарыштырарының талазы-биле шинчилелдерни чорудар.

А. И. Воейкова аттыг геофизиктиг кол обсерваториянның экспедициязы Казах ССР-же чоруткан. Чаа херекселдериҢ дузазы-биле эртемденнер көдээ ажыл-агый үнүштерин өстүрериниҢ бойдус байдалын өөренир.

(СЭТА).

Ногай ховузунда сиген кезилдези

ЧЕРВЛЕННАЯ СТАНИЦА (Грозный область). Ногай ховузунда сиген ажаал алыышкыны калбарып турар. Механизаторлар баштайгы муң-муң гектар черлериниҢ оъдун кезип алган. Ажыл бүрүү-биле механизастатынган болгаш калбак фронтбиле чоруп турар.

Сиген эвин эртир кадыр өспезин дээш Червлен МТС-тиҢ хандырып турар колхозтары сигенни аралап кезерин эткен сезондан дыка эрте эгелээн.

(СЭТА).

„Пролетарий“ деп большевикчи солун

(Баштайғы номериниң үнген хүнүнден бээр 50 чыл болганынга)

Неделя санында үнер «Пролетарий» деп чажыт большевикчи солуннуң баштайғы номериниң үнген хүнүнден бээр 50 чыл ою бо чылдың май 27-де болган.

«Пролетарий» солун РСДРП-ниң III съездизиниң доктаалын ёзугаар турғустунган. Партияның Төп Комитединиң Пленумунуң шиитпири-биле, солуннуң редакторунга В. И. Ленин томуйлатырган. «Пролетарий» солун 1905 чылдың май 14-тен (27-ден) ноябрь 12-те (25-ке) чедир Женевага үнүп турган; 26 номерлери үнген. «Пролетарий» солун эрги, ленинчи «Искранын» шугумун үргүлчүлеп чорудуп турган болгаш «Вперед» («Бурунгаар») деп большевикчи солунну бүрүн дезээн чоруун камгалап турган.

«Пролетарий» солун бирги орус революцияга кайгамчык улуг рольду ойнаан. III партийжи съездиниң шиитпирлерин пропагандалаар талазы-биле, партияны улам ыңай быжыглаар, революстуг массалар-биле ооң харылзааларын күштелирер талазы-биле улуг ажылды ол боттандырып турган.

«Пролетарий» солуннуң 1905 чылдың май 27-де үнген баштайғы номери III съездиге бүрүн хамаарышкан. Ол РСДРП-ниң III съездизиниң дугайында РСДРП-ниң Төп Комитединиң дыңнадыы-биле эгелээн. Владимир Ильичиниң бижээни ол документиде болза партияның III съездизи орус ажылчын шимчээшкининиң төөгүзүнге чаа үени ажыдып турар деп айыткан. Съезд партияның иштики кризизин чок кылган. РСДРП-ниң Төп Комитеди социал-демократтарны улусчу революцияның баштынынга турар, хаанныг ёзуну дүжүрер, демократтыг республиканы доктаадып тургузар болгаш социалистиг революцияже алгыг кылаш-биле баар деп кыйғырган.

Баштайғы номерге, партияның Төп Комитединиң дыңнадыындан аңғыда, съездиниң: чепсектиг тура халыышкын дугайында, революстуг түр чазактың дугайында, тараачын шимчээшкининиң социал-демократияның канчаар кеөрүнүң дугайында, пропаганда болгаш агитация дугайында, партияның төп органының дугайында ең кол доктаалдарын болгаш өске-даа доктаалдарны, документилерни чарлаан.

«Пролетарийнин» ол-ла номериниге В. И. Ленинниң «Үшкү съезд» деп үүлү парлатынган. Ол үүлде III съездиниң төөгүлүг ужур-дузазын көргүскен, ооң шиитпирлериниң дугайын тодаргай чугаалаан, ажылчын аңғының хүрээлениге дезорганизацияны кылыр дээн меньшевиктериниң ораддажыышкынын илередип чылча шапкан.

Ол үүлде, Россия болза, хаанныг ёзучурумга удур бүгү дешилгелиг улусчу күштериниң үс-үс чылдыг демиселин хөлдирип үндүреринче чоокшулап олурар деп чугаалаан. Ол демиселге пролетариат ең-не шудургуу киржир болгаш демиселге ылангыя ооң киржилгези Россияга революцияның типлеп үнерин шиитпирлээр дээрзинге ам кым-даа чигзинмейн турар. Ам болза, ең-не революстуг аңғының төлептиг төлөлекчилери болгаш удуртукчулары болур, социалызмче типлелгелиг киириптериниң магадылалы—ең-не калбак хосталгаларны чедип алырда аңаа дузалаар сорулга бистерниң, социал-демократтарның мурнувуста туруп турар деп, Владимир Ильич айтып турган.

Революстуг социал-демократтарның ең-не сонгаарладыг болбас сорулгаларынын бирээзи болза, хаанныг ёзучурумга удур боо-чепсектиг шуут демиселге пролетариатты организастаары болур деп, партияның III съездизи бодунуң шиитпирлеринге айыткан. Ооң-биле кады, чепсектиг тура-халыышкынның эгезинде болгаш шуут чорудулгазында чугула ужур-дузалыг бооп болур массалыг политиктиг стачкаларның ролюн пролетариатка тайылбырлан бээринің эргежок чугулазын съезд онзалап демдеглээн. Тараачыннарның революстуг негелделерин деткиир сорулганы ол тодаргай салган болгаш тараачын массаларны ажылчын аңғының талазынче чаалап алыры дээш демисежирин партия организацияларынга дааскан.

III съезгинин ол шиитпирлери «Пролетарий» солуннуң кичээнгейинин төвүнге туруткан. «Пролетарийнин» арымнарынга номер бүрүзүнге-де: «Революстуг түр чазактың дугайында», «Революстуг пролетариатын демократтыг сорулгалары», «Революция өөредип тур», база ооң-даа өске ленинчи үүлдер парлатынып турган, ол үүлдерге улусчу революцияның чедиишкинниг болурунга съездиниң шиитпирлериниң канчаар-даа ажок улуг ужур-дузазын тайылбырлап чугаалап турар. Ол төөгүлүг үүлдер партияның тактиктиг үндезиннерин тайылбырлап, большевиктерни идеология талазы-биле чепсеглеп, революцияны удуртурунче оларны белеткеп турган.

Солуннуң кол-ла идеялыг байлаа болуп турган В. И. Ленинниң үүлдери-биле чергелештир, «Пролетарийге» Ленинниң өөреникчилериниң болгаш соратниктериниң, партияның төп органының талазы-биле ооң чоок дузалакчыларының үүлдери база парлатынып турган.

«Пролетарийге» өлүп каан үүлдер тараачын шимчээшкининиң айтырыгларынга хамаарышкан. Тараачын айтырының талазы-биле солуннуң үүлдериниң аразында онза кичээнгейни В. И. Ленинниң «Тараачын шимчээшкинин социал-демократияның канчаар кеөрү» деп программалыг үүл болдуруп турар. Лениң ол үүлүнге, ажылчын аңғының тараачыннар-биле өөрилеин быжыглаарының эргежок чугулазын айтып турар болгаш хаанныг ёзу-чурумга удур революстуг демиселдиң чорудулгазында буржуаз-демократтыг революцияның социалистиг революцияже шилчин өөрининге шугумну чорударының эргежок чугулазының дугайында бодалды идип үндүрүп турар.

«Пролетарий» солун бирги орус революцияның күштелиишкининиң үезинде үнүп турган. Ол солуннуң дузазы-биле большевикчи партияның Төп Комитеди партияны болгаш ажылчын аңғыны идея талазы-биле чепсеглеп, демиселдиң революсчу оруктарын айтып, ажылчыннар биле ажылчы тараачыннарны чепсектиг тура-халыышкынче белеткеп турган. «Пролетарий» солун меньшевиктерниң өскерикчи тактиказын илередип чылча шапышаан, ажылчын аңғыны политиктиг бот-тускайлаашкынче, революстуг марксизмниң тугунуң адаа-биле чаңгыс-ай хөделиишкинче кыйғырып турган.

Солуннуң янзы-бүрү адырларынга Россиядан келгилээн материалдар парлатынып турган. Байлак утка-биле долдунган ол материалдар, ажылчы массаларның революсчу идепкейниң кедурлүүшкүнүн, революстуг демиселдиң чорудулгазында большевиктерниң организакчы болгаш хей-аът киирикчи ролюн көргүзүп турган. Ол бүгү материалдар, редакцияның ажылдакчыларының быжырымчалыг үүлдеринде, хамыктың мурнунда бирги орус революцияның үндезин айтырыгларының талазы-биле В. И. Ленинниң үүлдеринге делгеренгейжип турган. Ажылчы чоннарның революстуг демиселин ханызы-биле анализтээнинин үндезининге Ленин, хаанныг ёзучурумга удур улам-на идепкейлиг демиселче партия биле ажылчын аңғыны мобилизастап турар дидим теоретиктиг делгередиишкиннерни болгаш түңнелдерни бодунуң үүлдеринге берип турган.

«Пролетарий» солуннуң номерлериниң бирээзинге Одессада болуушкуннарның дугайында база «Потемкин» деп куяк пароходка болган тура-халыышкын дугайында материалдар парлатынган. В. И. Ленин ол материалдарны өөренип түңнээринге үндезилээш, солунга «Революстуг армия болгаш революстуг чазак» деп кайгамчыктыг үүлүн бижээн, ол аңаа, революцияның улуг-улуг сорулгалары чүгле улустуң чепсектиг күжү-биле чедиишкинниг шиитпирлетинин болур деп айыткан. Хаанныг ёзу-чурумну солуп келир ужурлуг революстуг чазак болза, улустуң талазынга хөделир революстуг армиялыг турар ужурлуг деп, Ленин онзалап демдеглээн.

«Булыгин Думазын бойкоттааны болгаш тура-халыышкын» деп үүлүнге Ленин, либералдыг буржуазияның хаанныг чазак-биле дугуржулга кылырынче баар дээн чүткүүшкүнүн илередип чылча шаап турган. Булыгин Думазынга киржир дижип турган меньшевиктерни ол сойгастаан, ынчангаш хаанның Думазын идепкейлиг бойкоттаарын, массаларның революстуг демиселин күштелирерин болгаш хаанныг ёзуга улур чепсектиг тура-халыышкынны белеткээр талазы-биле практиктиг ажылды дүргедирин негээн.

Ол ленинчи үүл Россияга революстуг болуушкуннарны улам ыңай хөгжүдеринге идей-политиктиг ажок улуг саңлдарны берген. Ажылчын аңғы партияның III съездизиниң шиитпирлерин, улуг Ленинниң айтыышкыннарын эдербишаан, хаанныг ёзуга халдаашкынны күштелдирген. 1905 чылдың октябрьда бүгү-российнин политиктиг стачказы хыптып үнген, ооң түңнелинде, Булыгин Думазынган үгле чаңгыс анчыг сактыышкын артып калган. Ол болуушкунга «Пролетарий» солун «Бүгү-российниң политиктиг стачказы» деп ленинчи мурнуку үүлүү холбаштырган. Ол үүлде россий пролетариадының октябрь хөделиишкинин бедин-биле үнелээн. Ленин октябрьның бүгү-нинти стачказын пролетариаттың холунуң чаңгып айыткан ааны-биле Булыгин Думазын дүш деп албадаан чаңгыс эп-сеткилдиг пролетаржы халдаашкынның кайгамчык улуг казыргызы деп адаан.

Декабрьның чепсектиг тура-халыышкынынче пролетариатты белеткээринге кайгамчык улуг роль «Пролетарий» солунга хамааржыр. Солун партияның III съездизиниң шиитпирлерин тайылбырлавышаан, массаларны шиитпирлиг тулчуушкунга кызымаккай белеткээр деп кыйғырып турган. 1905 чылдың ноябрьның 12-де (25-те) «Пролетарийнин» редакциязы, бүгү-российнин октябрьдағы политиктиг стачказының соонда чүртка калбарган байдалды өөренип көргеш, мынча дээн: «хаанныг ёзу-чурумнуң болгаш дүржок аажылалдың Россиязының кырында чаныктыг булуттар мөөнежип тур. Шуурган-даа болур-да эвеспе. Кадык ширбикчи шуурган болур». Ол-ла номериниң «Ийи тулчуушкуннарның аразында» деп мурнуку үүлү революцияның дээди точказының чоокшулап олурарының дугайын чүгле дортту-биле чугаалаан эвес, харын ооң үндезин сорулгаларын шиитпирлээринин карачаңгыс шын методу-биле пролетариатты база чепсеглээн. Ленинниң бижээни ол үүл, чаа, дүрген күштелип турар болуушкуннарның мурнунга пролетариаттың политиказы онза кадыг-быжыг, билдингир болгаш тодаргай болур ужурлуг деп айтып турган. Либералдарның хаанныг ёзу-биле чүдек-бужар оюнунга, меньшевиктер биле эсерлерниң саттыныкчы шугумунга пролетариат «бүгү улустуң чепсектиг тура-халыышкынының аргазы-биле хаанныг эрге-чагырганы дүжүр октаар деп бодунуң лозунгузун кажангызындан-даа артык шиитпирлиг удурланыштыр салыр ужурлуг». Чүртка политиктиг хосталганы чаалап алырының карачаңгыс чугула магадылалы «Үгле улустуң типлелгелиг тура-халыышкыны, үгле хаанныг эрге-чагырганың бүгү төлөлекчилерге чепсектиг пролетариат биле тараачыннарның тергиндеери болур... «деп, солун айтып турган (Чог., том 9, арын 428).

Партияның төп органының кайгамчыктыг тайылбырлааны чепсектиг тура-халыышкынның идеязы массаны бодунга чоокшулаткан, оларны 1905 чылдың декабрьда хаанныг ёзу-чурумну дүжүрер дээш чепсектиг тура-халыышкынче көдүрүп үндүрген.

1905 чылдың ноябрьның эгезинде В. И. Ленин эмиграциядан Россияга ээл чедип келген. «Пролетарий» солунну үндүрери соксатынган турган. В. И. Ленинниң шуут удуртулгазы-биле хүн-бүрүде үнер «Новая жизнь» («Чаа амыдырал») деп ажык большевикчи солун Петербургка үнүп эгелээн.

«Пролетарий» солун бодунуң алды ай догуннаашкынының дургузунда бистиң партиявыстын демиселчи парлалга органы болуп турган. Ооң арыннарындан неделя бүрүзүнде-ле улуг Ленин биле ооң соратниктериниң күүлүг үну дыңналып турган. Владимир Ильич «Пролетарий» солунга 50 ажыг үүлдерни болгаш материалдарны бижээн. Ол бүгү ленинчи чогаалдар Россияның ажылчын аңғызының революстуг күжүнге, революстуг улусту бодунуң соонче ооң эдертип шыдаар аргалыынга ханы идегелге үндезилетинген пролетаржы оптимизм-биле долдунган.

«Пролетарий» солун аңғы демиселинин марксисчи теориязын барымдаалап массаларның революстуг дүржулгазын түңнеп нептеретпишаан, демократтыг революцияның улам ыңайғы хөгжүлдезининң оруктарын, ооң сорулгаларын боттандырарынга чедиишкиннерни чедип алырының чепсектерин болгаш методтарын партияга, ажылчын аңғыга айтып берип турган. Ол партияның III съездизиниң шиитпирлерин пропагандалаарынга, бирги орус революцияның чорудулгазында массаларны партияның идей талазы-биле удуртурунга канчаар-даа ажок улуг рольду ойнаан.

И. ПОРТЯНКИН.

БКАД-ның киржикчилеринге 200 мун кандидаттар

1955 чылдың Бүгү-эвилелдин кедээ ажыл-агый делгелгезинин киржикчилеринге чер-черден кедээ ажыл-агыйның, дээре колхозтарның, совхозтарның, МТС-тернин, өртем албан черлериниң 200 мун ажыг мурнакчыларын киргген; хей аныяк натуралистерни база киргген.

Эрткен чылдаазынга бодаарга РОФСР, Белорус болгаш Казах ССР-лер делгелгениң киржикчилеринге дыка хей кижини бадылаан. Олар ылаңгыя Алтай край, Новосибирск, Курган, Омск, Балашов, Рязань болгаш Смоленск областардан кевдээн. (СЭТА).

Өөредилге чылын чедиишкинниг доосканн

Майның 24-те Кызылдың № 7 школазының ийиги клазының өөреникчилери-биле ада-иелериниң каттышкан хуралы болуп эрткен. Хуралга 1954—55 өөредилге чылының түңнелин чугаалашкан.

Класстың кончуг эки өөреникчилери Тома Ведерникова, Миша Арсеньев, Таня Горелова, Вова Щепановский, Витя Миренов болгаш Гена Вилжанин оларны школаның дирекция черинден Хүндүлеп бижиктер-биле шаннаан.

Бо класс III удуриның өөредилгезинин түңнелинде школаның бүгү класстарының бирги черин алган. Ам чыл түңнелинде ол класстың өөредилгезинин шынары 100 хуу болган. Школада ада-иелер комитединден ол класстың өөреникчи бүрүзүнге номнарны белекке берген.

Школаның кижизидилге ажылынга өдепкейлиг киришпишаан, уругларының билиг шингээдип алырынга бүгү таарымчалыг байдалды тургузуп келген ада-иелериниң аттары ол хуралга база демдеглетинген.

Класстың бо чедиишкиннери болза, школада башкылар коллективиниң чаңгыс эп-сеткилдиг ажылының түңнели болур. Класстың баштынчы башкызы Федоса Димитровна Маскаленко хей чылдарның дургузунда ажылдап келген мергежилдиг башкыларның бирээзи. Ол, ада-иелер-биле эки харылзаалыг, кошкак өөреникчилериниң бажыңнарынга ургулчу барып, оларның ада-иелери-биле быжыг харылзааны тудуп турган.

Чедиишкиннерни быжыглавышаан, келир өөредилге чылында оон-даа бедик көргүзүглелиг болурунуң бүгү белеткелдерин амдыгаштан эгелеп хынамчалыг чорударын хуралдан демдеглээн.

Б. СЕЛИКПАА.

Суд ажылдакчыларының хуралы

Чоокта чаа областың юстиция эргелели районнарның болгаш Кызыл хоорайның улус судтарының күүсекчилериниң болгаш секретарьларының хуралын эрттирген. Аңаа СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырар талазы-биле юстиция болгаш суд органнарының соруулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Маңаа хөлбаштыр улус судтарының ажылында бар улуг четпестерни хуралга илеткелчи болгаш санал бергеннер илереткен. Чамдык районнарның суд күүсекчилери судтуң шииткел хөректерин чогуур үезинде күүсетпейн, ону ай-айы-биле, харын чылчылы-биле саададып турарының фактылары бар. Ылаңгыя Барыын-Хемчикте 200, Кызыл хоорай судунуң № 1 участогунда 150, № 2 участогунда 60, Чөөн-Хемчикте 100, Тожуда 50 хөректер күүседе чок чыдар.

Улус судтары уруглар азыралының талазы-биле иелернин биллириишкиннерин дүрген шиитпирлеп бербейн, ол дугайында шииткелдериниң күүседезин чогуур үезинде боттандырбайн турарының фактыларын хуралдың киржикчилери шыңгыы шүүмчүлээн.

Чамдык бүдүрүлге, албан черлериниң удуртукчулары боттарының организацияларында ажылдап турар уруглар азыралы төлээр кижилерден акша төлетиреринчугулага көрбейн турган. Кызылдың хоорай эмнедезининң кол бухгалтери турган эш Поминова бо чылын уруглар азыралы төлетирер дугайында судтун 8 күүседер хуудустарын чидиргеш, РСФСР-ниң кеземче хоойлузун ёзугаар шиитпирген.

Чамдык суд күүсекчилери боттарының онаашкан ажылынга харысалга чок чоруун көргүзүп, социалистиг хоойлуну боттары үреп, өре-самчыгдал кылып турганының фактылары илерээн.

Кызыл районнуң суд күүсекчизи турган Монгуш Доржу 10 мун, Бии-Хемниң суд күүсекчизи турган Киреев 7 мун, Чөөн-Хемчикте Очур 3.200, Бай-Тайгада Анай-оол 3000 рубльди самчыгдааш, кеземче хоойлузун ёзугаар шиитиргеннер.

Суд күүсекчилери болза, суд ажылының чугула адырын харылаан турар болгаш күрүне эрге-чагырганының төлөзи болур. Ынчангаш күүсекчилерге шыырак кижилерни шилип алыры, оларның ажылга мергежилин бедидери район шииткекчилериниң болгаш областың юстиция эргелелиниң хүлээлгези болур. Олар боттарының ол хүлээлгезин четпес күүседип турарының уламындан чамдык районнарның суд күүсекчилери үргүлчү халажып турар фактылар хей. Чижээ, 1953—1955 чылдарда Эрзин улус судунуң күүсекчизинге 7 кижи халаан. Кызыл районнуң суд күүсекчизинге 1953—54 чылдарда 7 кижи халашкан.

Ол бүгү болгаш өске-даа чамдык илерээн четпестерни узуткаары чугула.

М. КОНГАР.

Кукуруза тарылгазын калбарткан

СУТ-АКСЫ. (Телефон-биле). Чугула культура болур кукурузаны бо чылын областың барык шупту колхозтарында тарып турар. Ол болза, СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалы амыдырал кырында чедиишкиннинг боттанып турарынга факт болур. Сут-Хөл районнуң колхозтары кукурузаны 100 гектарга тарыырын хүлээнгеш, май 25-ке чедир 138 гектарда чашкан. Тарылганы шуптузун дөрбелчин-уяланчак арга-биле чоруткан.

АЯНГАТЫ. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районда «Комсомол 30 чылы» кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары амгы үеде ногаа болгаш картофель олуртулгазын чорутпушаан, кукуруза тарылгазынче улуг кичээнгейни салып турар. Тарылга май 25-те эгелээн, холдун 8 кукуруза олуртукчулары-биле баштайғы хүн 6 гектарда чаштынган, шупту 50 гектарны тарыыр планныг.

Хой кыргылдазын белеткелдиг эгелээн

Барыын-Хемчик районда «Кызыл тараачын» кедээ ажыл-агый артели хоюнуң кыргылдазын белеткелдиг эгелээн. Колхоз бо чылын 4000 ажыг хойнуң дүгүн ажаап алыр планныг. Кыргылданы чогуур ойүнде чорудуп, дүктү чидириг чокка алырынга белеткелдиң база кыргылда үезинде ажылдың графигин баш бурунгаар чогаадып кылган турган.

Майның 15-те Кызыл-Мажалык МТС-тен агрегада база чедип келген. Хой кыргыыр черде тускай кажааны туткан, ында электри күжү-биле кыргылда чорударынга таарымчалыг туруштарны белеткеп кылган. Ол ажылга киириштирери-биле колхозчулардан 33 хол хачыларлыг хөрээженнерни база хойну кыргыырынга белеткээр 12 шыырак кижилерни түр бригада кылдыр тургускан.

Ферманың хойларын графикте айытканын ёзугаар, бөлүк одарлар ажыы-биле чоокшуладып эккеп турар. Кыргылданың баштайғы ийи хүннери ажылдың шынары эки, темпизи дүрген болуп турарын илереткен. Хой кыргыырының талазы-биле хүнде 5—6 күш-хүн ажылдап, 25 килограмм чедир дүктү кыргып ап турар Докташ, Даваалай база Быгылдай ышкаш колхозчулар хей.

А. ДОРЖУ.

Кады ажыглап турган кыдат шериг-далай базазы Порт-Артурдан совет шериг кезектерин үндүрер дугайында болгаш бо районда тудугларны Кыдат Улус Республикага эгиттинмези-биле бээр дугайында

СОВЕТ-КЫДАТ ДЫҢНАДЫГ

1950 чылдың февраль 14-те Порт-Артур дугайында совет-кыдат дугуржулга ёзугаар база ол ышкаш кады ажыглап турган кыдат шериг-далай базазы Порт-Артурдан совет шериг кезектерин үндүрер болгаш бо базаны бүрүнү-биле Кыдат Улус Республиканың эргезинге шилчидер дугайында 1954 чылдың октябрь 14-те совет-кыдат Дыңнадыгны ёзугаар Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Чазаа кады ажыглап турган кыдат шериг-далай базазы Порт-Артурдан бодунуң шериг кезектерин үндүрген болгаш ол районда тудугларны эгиттинмези-биле Кыдат Улус Республиканың Чазаанга шилчидип бертен, ынчаарга Кыдат Улус Республиканың Чазаа шериг-далай базазы Порт-Артурну болгаш бо районда тудугларны бүрүнү-биле бодунуң эргезинге хүлээп алган.

Кады ажыглап турган кыдат шериг-далай базазы Порт-Артурдан совет шериг кезектерин үндүрерин болгаш ол районда тудугларны Кыдат Улус Республикага шилчидерин 1950 чылдың февраль 14-те дугуржулга ёзугаар тургустунган, Порт-Артурда совет-кыдат каттышкан шериг комиссиязының 1955 чылдың май 24-те ат салдынган түңнел протоколу-биле кылган.

Совет шериг кезектерин үндүрери-биле болгаш шериг-далай базазы Порт-Артур районунда тудугларны Кыдат Улус Республиканың Чазаанга шилчидип бээри-биле холбашкан хемчеглерни боттандырарының талазы-биле совет-кыдат комиссияның ажылы кайы-кайызын бүрүн билчириниң болгаш найыралдыг кады-ажылдажылганың байдалынга эрткен.

Часкы хову ажылдарын чедиишкинниг доозуп турар

СЭКП ТК-ның январь Пленуму мал ажылын кедүрериниң шиитпирлиг үүлү—тараа бүдүрүлгезин улам ыңай кедүрериниң оруктарын тодаргай айыткан. Чоокку бешалды чылдарның иштинде тарааның нинти чыылдазын чыл бүрүде 10 миллиардтан өөрү эвес хемчээлге чедирерин, мал ажылының кол продуктуларын бүдүрерин ийи-ийи ажыг катап көвүдедирин бүгү улустуң чугула сорулгазы кылдыр салган.

Бо чугула сорулганы күүседир дээш СЭКП Эрзин райкому тодаргай хемчеглерни ап, ажылчы чоннарның күжениишкиннерин одче мобилизастап турар. Ылаңгыя бо чылдың хову ажылдарын чедиишкиннинг эртпериниче бүгү-де белеткел ажылдарын баш бурунгаар чоруткан. Кедээ ажылагыйның чепсек-хөрекселдериниң септелгезин эки шынарлыг доозуп, хову бригадаларының составын четчеләэн. Хову бригадаларының, кукуруза болгаш ногаа звеноларының удуртукчуларының инструктаждыг хуралын район төвүнге эрттирген. Ол ышкаш часкы хову ажылдарының үезинде партийжи-политиктиг ажылды өөрүшкидер хемчеглер дугайында партия организацияларының секретарьларының, агитпунктулар эргелекчилери-биле каттышкан хуралын болгаш семинарын база эрттирген.

Районнуң ажыл-ишчилери, МТС-тин механизаторлары-биле кады бо чылдың часкы тарылгазын кыска хуусаада, бедик агротехниктиг деңнелге эрттирип турар. Колхозтар чазын чажар тараа культураларының тарылгазынын планын 9 ажыл хүнүнде (май 5-те) 104, ооң иштинде кол культура болур кызылтастынын 112 хуу күүсеткен. Колхозтар бо чылын тараанның ең эки сорттулуг үрезиннерин чажып тараннар.

Часкы хову ажылдарын «Чаа орук» колхоз (даргазы эш Комбу, партия организациязының секретары эш Седип) кыска хуусаада бедик организастыг деңнелге эрттирген. Колхоз тараа культураларының нинти планын 102 хуу, кызылтастың планын 118 хуу күүсеткен. Аңаа ажылдап турган МТС-тин трактор бригадазы (бригадири эш Эне) күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн доктаамал бедидип, доктаатынган нормазын ажыр күүседип турган. Тракторист эш Д. Аракчаа сезон үезинде үргүлчү ийи чаңтыктан үш чедир нормаларны күүседип келген. Ол ышкаш Тоозуннуңга турган трактор бригадазының (бригадири эш Темир) механизаторлары эки ажылдап, социалистиг чарыштың типлекчилери болганнар. Ында тракторист эш Сотнамның агрегады ээлчегде үш нормаларны күүседип турган.

«Сталинчы орук» колхоз (даргазы эш Айдын-оол) чазын чажар тараа культураларының планын эрткен чылдаазындан 10 хонук эрте дооскан. Колхоз тарылгазының 20 хуузун аът андазынары-биле күүсеткен, олар тракторларга эпчок буга эриктериниң, ой-чик черлериниң андарылгазын чоруткан. Колхозтуң Баян-Кол болгаш Дазыргайда участоктарының черин аът, тевениң күжү-биле андарган. Чер андарар ажылга колхозчулар Н. Баадыр, Ы. Маннай олар хүн нормазын 150—170 хуу чедир күүседип турганнар. Ол ышкаш эш Күдер аът сеялказы-биле үрезин чаштырар нормазын 140—160 хуу күүседип турган. Ол колхоз Эрзиниң Талдан чаа суттарылга бугазын эрткен чылдан эгелээш бо чылдың апрельдиң төнчүзүнде кылып доосканн. Бо чылын ол чаа суттаттыг черде 134 гектар тараанны тараан.

СЭКП райкому болгаш партия эге организациялары часкы хову ажылдарычын үезинде коммунистерниң күжүн хову болгаш трактор бригадаларының харылсалгалыг участоктарынга таарыштыр быжыглаан. Олар боттарының мурнакчы ролюн көргүзүп, социалистиг чарыштың типлекчилери болуп турарлар. «Кызыл сылдыс» колхозтуң хову бригадазында 6 коммунистерни быжыглаан. Олар боттарының авангардтыг ролюн көргүзүп шыдаанар. Ылаңгыя үрезин чаштырар агрегаттың удуртукчузу Норбу, чер чарыкчызы (аът-биле) Мадээ, үрезин дажыкчылары Лопсан-Дажы, Сандып олар үлүг нормазын доктаамал ажыр күүседип келгеннер. Ол ышкаш өске-даа колхозтарның хову бригадаларында партия группалары коммунистерниң күжүн таарыштырганнар.

Часкы хову ажылдарының үезинде хову болгаш трактор бригадаларынга ховунуң агитпунктуларын тургускан. Олар часкы тарылга үезинде бүгү-де полит-массалыг ажылдарның одаа болуп турган. Тарылга үезинде полит-массалыг ажылдарны «Коммунизмче орук» колхозта партия организациязы (секретары эш Бадарчы) бедик деңнелге тургускан. Хову турлаанга лозунг, плакаттарны, кыйғырыгларны болгаш өске-даа үүлдерни көрүштүг тургускан турган, база политиктиг болгаш уран-чогаалдың номнарын, чаа солуннарны, журналдарны хову турлагларынче чедирип берип турган. Ол ышкаш агитлистоктарны хүнбүрү үндүрүп, аңаа ажылда чедиишкиннерни болгаш четпестерни чырыдып турган. Партия организациязы ховунуң ажылышчилериниң ортузунга агитас-массалыг ажылдарны чорудары-биле 6 агитаторларны быжыглаан. Олардан эштер С. Аракчаа, Толчун, Шойжуң олар идепкейлиг ажылдаанар.

Колхозчулар ортузунга культура-массалыг ажылдарны организастаарынга колхозта комсомол комитединиң секретары эш Банчык эки ажылдап турар. Колхозтуң аныктарының уран-үүл бөлгүмүн организастап тургускан, олар 3 кезек черге концерттерин көргүскен. Ол колхоз тараа культураларының планын кыска хуусаада бедик деңнелге эрттиргеш, ам кукуруза болгаш ногаа, картофель культураларының тарылгазын чедиишкиниг чорудуп турар.

Моон мурнунда чылдарда районнуң колхозтары тарылганың кол нуруузун Тес-Хем районнуң Тоозуннуңга тарып турган болза, ам бо чылын районнуң девискээринде тараан. База дүжүттү бедидер дээш тарылга шелун чемишчидип, удобрение төгерин калбарткан. Ол ышкаш суттарылга бугаларының четкизин калбартып, эрги бугаларны септеп, Эрзиниң Талдан база Нарындаң 2 чаа суттарылга бугаларын казын ажыглалга киирген. Суттарылга бугаларының септелгезинге район төвүнүн ажылчын, албан-хаакчыларының шеф ажылын 4 удаа организастаан, олар колхозтарга улуг дузаны чедирген. Оон аңғыда колхозтарның бо чылгы тарылгазының 30 ажыг хуузу күр черлерде тарытынган.

Ам районнуң колхозтары хөөп олуртур культураларның тарылгазын чорудуп турар. Ең ылаңгыя кукурузаның тарылгазынче кол кичээнгейни угландырган. Кукуруза болгаш ногаа тарып олуртурунга дузалажыры-биле район төвүнден колхозтарже 10 ажыг кижини шефтедип чоруткан.

Часкы тарылга дээрге дүжүт дээш демиселдиң үгле эгези. Ийи дугаар кол сорулга болза, тарааны суттат-биле хандырары, ооң чайғы ажаалгазын чорудары болур. Ынчангаш колхозтарның хову бригадаларының кол күжүн суттарылгаже киирген. Ылаңгыя «Сталинчы орук» колхозтуң Дазыргайда, Талда тараалары суттарары-биле коммунист эш Согаанын баштааны 8 кижини, «Кызыл сылдыс» колхозта коммунист эш Норбуга баштаткан—11 кижини тургускан.

Ындыг болза-даа часкы тарылганы эрттиреринин талазы-биле ажылда улуг четпестер турган. «Сталинчы орук» колхозта МТС-тин трактор бригадазы чер андарылгазынче апрель 20-де эгелеп киирер турган, ооалдап киирген. Ол ышкаш МТС-тин «Кызыл сылдыс» колхозта трактор бригадазының тракторлары үргүлчү үрелип турган.

Часкы хову ажылының үезинде бригадаларын болгаш колхозчуларның база механизаторларның дүржулгазын четпес нептередип, социалистиг чарыштарны кызыы калбартып келген. Районнуң чамдык колхозтарында эрте чажар үрезиннерни ооалдадып чашкан. Чижээ, «Коммунизмче орук» колхоз 60 гектар черге кызылтастың үрезинин 3—4 хонук ооалдадып чашкан.

Соруулга болза, техниктиг культураларның, ногаа болгаш картофельдин, ылаңгыя кукурузаның тарылгазын чогуур үезинде доозары болур. Ол ышкаш чайғы суттарылганы болгаш ажаалганы, чайғы чер андарылгазының планын чедиишкиниг чорудары болур.

Д. ЧАМЗЫРАЙ.

Часкы хой кыргылдазын организастыг чорудар

Хой дүгүнүн кыргылдазын чогуур үезинде болгаш бедик шынарлыг чорудары болза, хойларның дүккүр чоруун көвүдедиринге улуг ужур-дузалыг болур. Ам часкы хой кыргылдазының үези эгелээн. Бо ажыл кыска хуусаада доозулган турар ужурлуг.

Машина-трактор станциялары хой кыргылдазын дүрген доозары-биле колхозтарга улуг дузаламчыны көргүзери чугула. Оларның эргезинде электри-биле хой дүгү кыргыыр агрегаттар четчир санныг бар, оларны чөп ажыглаар болза, хой кыргылдазынга кижилерниң үнер күжүн дыка кызырар аргалыг болгаш дүк кыргылдазын көвүдедип болур. Чижээ, Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг көдээ ажыл-агый артели эрткен чылын хойларның электри-биле кыргылдазын кыска хуусаада чоруткаш, 1953 чылда хой кыргылдазын хол-биле чоруткаанга бодааргa, хой бүрүзүнден ортумаа-биле 500 грамм, ол ышкаш Таңды районнуң Сталин аттыг колхозу хой бүрүзүнден-не 400 грамм хөй дүктү алган.

Бай-Тайга, Кызыл-Мажалык, Кызыл МТС-терде хамааржып турар колхозтар эрткен чылын электри-биле хой кыргылдазының планын үскен, ооң түннелинде хой бүрүзүнден ортумаа-биле чүгле 1—1,2 килограмм дүк кыргып алган.

Хой кыргылдазын чедиишкиниг чорудары хамыктың мурнунда аңаа чогуур үезинде бүгү тала-биле белеткелди чорударындан хамааржыр. Агрегаттарның септелгезин доңгораан доозар, дуржулгалыг механизатор кадрларны—инструктор-башкарыкчыларны, кыргыкчыларны шилип алыр болгаш өөредир дугайында онза сагыш салдынган турар ужурлуг. Ам Шагаан-Арыг, Бай-Хаак, Тес-Хем, Сарыг-Сеп болгаш Бии-Хем МТС-тер бо дугайында хемчеглерни алган, электри-биле хой кыргыыр бүгү агрегаттарны баш бурунгаар септээн болгаш оларны мергежилдиг мастерлер-биле быжыглаан.

Ындыг-даа болза, бо талазы-биле ажыл-херек бүгү-ле черлерде бир дөмей эки тургустунмаан. Элээн хөй МТС-тер бо чугула ажылдың белеткелин ам-даа бүрүн дооспаан. Кызыл МТС-тиң дирекциязы эрткен чылдың чазыгларын катаптан турар. МТС хой кыргылдазынга чаңгыс-даа кижи өөретпээн, агрегаттарга ажылдаар кылдыр өөредип белеткеввээн кижилерге идеген, МТС-тин улуртукчуалары дүк кыргылдазының чоруп турар үезинде кадрларны белеткеп ап болур чүве деп санап турар. Шак ындыг хоралыг практика Бай-Тайга, Чаа-Хөл МТС-терде база бар.

Электри-биле кыргыыр бригаданы МТС-тиң комбайнёрлары, трактористери дээн ышкаш механизаторлары-биле болгаш өске-даа дуржулгалыг ажылдакчылары-биле кажан четче хандыргынган үеде, электри-биле хой кыргылдазының эки түннелин чедип ап болурун мурнакчы МТС-тернiң дуржулгазы көргүскен. Хой кыргыыр черниң үзүктел чок ажылдазарын хандырар шак ындыг штат: агрегаттың начальниги, 12 кыргыкчылар, ажылакчы-башкарыкчы, бизекчи, хой тудукчузу 2 кижи, дүк дажыкчызы, үчётчик, дүк шиликчизи болгаш савалакчы-шарыкчы негетинип турар.

Кыргылданың хуусаазын шын доктаалыр, дүктүң четчип өскениниң байдалын кичээнгейлиг хайгаарап көөр херек. Дүк түлеп эгелээлекте кыргылданы доңгораан чорудары чугула, ынчаннмас болза, дүктүн улуг чидирии чайлаш чок болур.

МТС-тер кыргылданы организастыг чорудар төлээде, календарь планны чогаадыр, хой дүгү кыргыыр агрегаттарның баар черлериниң маршрудун тургузар херек. Колхозтар база шак ындыг планныг турар болгаш ону хойжу бригада бүрүзүнге чедирген турары чугула. Бөлүк-бөлүк коъдан хойларның кыргылдазының хуусаазы, кыргылданың аргазы, кыргыкчыларның болгаш дүк шиликчилериниң саны, чугула херектелдер, а ол ышкаш коъдан хойларны кыргыыр черге азы дедир турлаанга сүрүп чедиреринiң маршруду планга көрдүнген турар.

Дүк кыргыыр черлерге хойларны сүрүп чедиреринiң хүнүн болгаш хуусаазын хойжу бригада бүрүзү ылап билген турар. Ынчангаш хойжулар ийи—үш хүннүң дургузында хойларны чаъ-чаашкындан камгалалдыг тургузарының аргалын чогуур үеде тып шыдаар ужурлуг, а кыргылда мурнуу чарыында оларны одарладып болгаш суггарып болбас. Кыргылда үезинде эргилдир, андара чыттыр салыр, дурт-сынын эөктир идер чоруктан хойларга ижин дегдириишкини таваржып болур.

Бай-Тайга, Өвүр, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа чамдык районнарның колхозтарының болдурган ажык чок практиказы-биле шиитпирлиг демисежир херек. Чүл дээрге, олар бөлүк коъдан хойларны шуут-ла чер кырынга кыргып турган, ынчангаш дүк чидиригге таваржып, довурак-доозун-биле болгаш бокбиле долдунуп турган. Шак ындыг чорукту моон соңгаар болдурбас херек.

Бир эвес колхоз бир ийикпе азы ийи хире тускай деритинген черлерге хой кыргылдазын чорудун шыдаваза, чер кырынга брезент чаткаш, хол-биле кыргылданы чорудун болур. Колхозтар кыргылданы элээн күш-денгилдеиг иттерден эгелээр чурумнуг, ооң соонда эр, кыс улуг хойларның, хенчеларниң болгаш дөтпелериниң дүк кыргылдазын чорудар.

Кыргылда чорудар чер бүрүзүнге эки белеткелдиг, дүк шилиир колхозчулар бар турзун дээш, а белеткел черинге чүгле сорттуг дүк кирген турзун дээш машина-трактор станциялары сагыш салыры чугула, дүк шилиир хемчеглер дүктүң шынарын тодаргайлаарынга болгаш ооң үнезин доктаадырынга арганы берип турар.

Көдээ ажыл-агый артельдери бөлүк-бөлүк коъдан хойларның аайы-биле кыргылданың баштайгы хүннеринден эгелээш кыргытынган дүктүң шыңгыы үчёдун тургузар херек. Үчётчик кирген дүктүн, ылангыя ону белеткел черинге дужаганының дугайында хүн демдеглелин ыяавыла кылыр ужурлуг.

Хой кыргылдазын үлегерлиг чорударын болгаш дүктү күрүнге дүрген дужаарын хандырары болза, колхозтарның, МТС-терниң удуртукчуларының болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнигдериниң чугула сорулгазы болур. Хойжуларның чыл ажылының түннели, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле партияның болгаш чазактың онаалдаларын боттандырары—бо хемчеглерни шын организаатаарындан улуу-биле хамааржыр.

А. СОБОЛЕВА,
Зоотехник.

Областың колхозтарында тарылганың чоруп турарының МЕДЭЭЗИ (хуу-биле)

1955 чылдың май 25-те

Районнар аттары	Нигтиннбиле чазын чажыт тарааны	Ооң иштинде тараа кутуралаарын чашканы	Кукуруза	Тарымал тооруг	Ногаалар	Мал чеми культуралар	Картофель
Улуг-Хем	117,8	109,1	130,8	24,0	25,4	309,0	78,0
Каа-Хем	109,1	123,5	65,7	59,3	20,0	17,9	38,2
Таңды	104,4	109,1	72,0	3,8	6,6	104,1	17,3
Чаа-Хөл	104,2	106,5	146,6	76,0	28,0	130,0	30,0
Бии-Хем	103,0	112,2	28,2	—	—	100,1	21,3
Сут-Хөл	101,1	106,2	73,6	—	—	105,0	70,0
Өвүр	100,0	103,7	—	—	—	—	—
Кызыл	97,6	121,2	56,6	24,0	25,8	—	13,4
Эрзин	97,3	119,6	10,0	—	60,0	34,0	40,0
Бай-Тайга	94,3	105,8	12,0	—	10,0	—	12,0
Тес-Хем	92,2	106,6	10,0	—	13,3	47,7	68,5
Барыын-Хемчик	89,8	99,7	26,5	40,0	16,6	1,4	2,0
Чөөн-Хемчик	88,1	107,6	54,0	8,5	2,8	—	29,0
Тожу	48,0	104,4	—	—	—	—	—

Школа чанының өөредилге-дуржулга участогунуң ажылындан

Көдээ ажыл-агыйның бүгү талагы адырларын улам ыңай хөгжүдериниң дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь, февраль-март болгаш январь Пленумнары совет кижилериниң мурнунда улуг сорулганы салган. Бо чугула сорулганы амыдыралга боттандырарының хөрөөнге совет школаларның муң-муң башкыларының кижизидип, өөредип турар аныяк салгакчылары чыдып калбайн турарлар. Олар социалистиг көдээ ажыл-агыйның бедик көдүрүүшкүү дээш демиселге идепкейлиг-биле кызымак киржип турарлар.

Бо талазы-биле ажыл дыка хөй школаларда чедиишкиниг чоруп, школачыларны көдээ ажыл-агыйга хандыкпыдып база оларны социалистиг күш-ажылга улуг ынакшылдыг кижилер кылдыр кижизидип турар. Ол ышкаш дуржулгалыг башкылар өөреникчилерге көдээ ажыл-агыйның практиктиг быжыг билиин берип турарлар.

Бистиң областың дыка хөй школаларының чанында өөредилге-дуржулгалыг участоктар тургустунган болгаш өөреникчилер ооң көдээ ажыл-агыйның чаа-чаа билиглерин практиктиг ажыл-херек кырынга көрүп билип турарлар. Өөредилге-дуржулгалыг участоктарда эки түннелдиг ажылды чедип ап турар школалар области хөй. Маңаа Таңды районнуң Сосновка-да тыва чеди чыл школазы, Бии-Хем районнуң Туран ортумак школазы болгаш Кызылдың № 1 школазының чанында өөредилге-дуржулгалыг участокогу хамааржыр.

Маңаа № 1 школаның өөредилге-дуржулгалыг участогунуң ажылының дуржулгазын көргүзерге мындыг: өөреникчилер дуржулгалыг башкы эш Пивторактың удуртулгазы-биле өөредилге-дуржулгалыг участоктуң ажылында белеткелди болгаш үрезиннерни чылыг черге өстүрүп олуртурун частан-на эгелээн. Март 7-де томаттың үрезиннерин тускай савага тарып олурткан. Өөреникчилер чемиштиг саважыгаштарда үүштериниң өзүлдезин үргүлүү хайгаарап турганнар. Ынчангаш олар капустаның янзы-бүрү сорттарын (кольрабы, цветочная, декоративная, белочанная болгаш өске-даа) тарып олурткаш өстүргеннер. База олар чечектериниң болгаш кукурузаның үрезиннерин школа участогунда олуртканнар.

Школаның өөредилге-дуржулгалыг участогунда ам тараа болгаш ногаа культураларының олуртуушкуну чоруп турар. Участокта шөлдүң болгаш ногааның тараа эзлчетирилгезин чоруткан. База бистиң области үнмейн турар копатник, сафлор, клещевина, кенаф, кендырь, конопя деп техниктиг культураларны олурткан.

Кат-чимистиг садта улуг ажыл чоруп турар. Өөреникчилер хөрөүнүүн сайзырадылгазын кылып, чемишчидилгени чорутканнар. Школаның үшүн доруктуруп өстүрер тускай черинде кат-чимистиг үүштерни доруктуруп турар. Олар аңаа 100 дөс чыжыгананы доруктуруп өстүргеннер. Өөредилге-дуржулга участогунда бүгү-ле олурткан үүштер ам школа чанын каастап турар апарганнар. Ынчангаш өөреникчилер боттарының күш-ажылының чедиишкининге чоргаарланын турарлар.

Ол школада зоология (дириг амытаннар) булунун организастап тургускан. Өөреникчилер дириг булунда куштарны болгаш өске-даа амытаннарны улуг хайгаарал-биле чемгерип, ажаан турарлар. Ылангыя олар боратоолайларның төрүп өзер чоруунче улуг кичээнгейни салганнар. Ынчангаш өөреникчилер школа чанының өөредилге-дуржулга участогунда үүштерни болгаш дириг булунда дириг амытаннарны хайгаарап, өөренириниң дуржулгазын чорудар чорук оларга эңне чаа солун түүлдерни билип алыр талазы-биле улуг ажык-дузалыг болуп турар. Ол школаның аныяк натуралистери өөредилге-дуржулга участогунга чай лургузунда кылган ажылын күзүн түннеп көрүп турарлар.

Ынчангаш бүгү-ле школа бүрүзүнүң чанынга өөредилге-дуржулга участоктарны тургузары эргежок улуг ажык-дузалыг. Колхозтуң мал фермаларында чаш малдарны ажаажып шефке алырынче өөреникчилерни организастаар херек. Ургларның кижизидилгезин болгаш оларның күш-ажылын боттуг амыдырал кырынга чорудар чорук оларның школага, колхозка, бажыңынга күш-ажылчы сонуургалын бедидеринге улуг дузалыг болур.

Е. НИКИФОРОВА,
Башкылар билиин бедидер институтуун методизи.

Көдээ магазиннiң садыгжызы

Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозтуң төвү—Алдын-Булактың кудумчуларының бирээзинде ыңдыг-ла кончуг улуг эвес болгаш колхозчу суурнуң өске бажыңнарындан шоолуг ылгалыр чүвези чок бажың турар. Эртенден эгелээш кежээге чедир оон улус үзүк чок үнүп кирип турар. Ол болза — колхозта үлетпүр болгаш аъш-чем бараанларының магазини.

Ында, ыраккы колхозчу суурнуң магазининде кандыг барааннар чок дээр! Магазиниң иштинге кире бээрге, ында бүгү-ле түүлдерни садып алыкчыларга бараалгаткан. Бараанларны салыр черлерде аайаайы-биле шевергин кылдыр чыксаай салгаш, оларның өртектерин, адын, сортун көскү кылдыр бижигилеп каан. Колхозчу малчын болгаш ферманың саанчызы-даа, эмчи, башкы азы механизатор-даа — оон бодунуң хереглээнин садып ап болур.

Магазиниң арыг силиин, ооң иштинде бүгү-ле чүвениң чурум чысказдының болгаш садып алыкчылар дээш сагыш човаашкынының болдунар-ла түүлдерин ында кайыхире таарымчалыг кылганын көргеш, кижи бүрүзү-ле ооң садыгжызын ынакшыл болгаш хүндүткел-биле сонуургай бээр. Шынап-ла, совет кижилер дээш ол хире сагыш салып турар садыгжыны кым үнелевес боор.

Ол болза Монгуш Көк-Хунаевна Дегежик. Аныяк кыс Дегежик — областың садыг-кооперация школазының кижизиткени — мергежилдиг садыгжы. Ол, садыг-кооперация школазынга киреринiң ырак мурнунда-ла садыг ажылдакчызы болуурун күзеп чораан. Ооң ол күзели аңаа-ла хей хоозун бодалдан төрүтүнүп келбээн. Монгуштуң Актың Баян-Болга кады ойнап өскен өөрү — оолдар болгаш кыстар эге школага өөренип турган-ла боттарының улгалы бергеш кымнар болурун шиитпирлеп алган турганнар. Ынчаарга оларның иштинден садыг ажылдакчы болурун чүгле Монгуш шилип алган турган.

Монгуштуң изиг күзели амыдыралга боттанган. Ол 1951 чылда областың садыг-кооперация школазының садыг салбырын чедиишкиниг доосказ, бодунуң төрээн районунга кээп ажылдай берген. Монгуш школага өөренип алган теоретиктиг билиин практиктиг ажылында чедиишкиниг ажыглаан турар. Аныяк садыгжы ажылдап эгелээнинiң баштайгы чылынан эгелээш ажылга мергежилдиин көргүзе берген. Оон садыглап турар магазининде калбак хереглелдин үлетпүр болгаш аъш-чем бараанларының четчир санныг ассортиментизи бар. Магазинге кандыг-бир бараан чок апаар таварылга аңаа турбаан.

Монгуш бараан саарылгазының планын ай, квартал санында ажыр күүседи турар. Ол эрткен чылдың бараан саарылгазын ажыр күүсеткеш, областың садыг ажылдакчыларының социалистиг чарыжының тиилекчизи болган. Бо чылдың бирги кварталының планын 102 хуу күүсеткен. Монгуш садып алыкчылар-биле доктаамал харылзалыг. Бараан алырда оларның негелделерин, чагыгларын үргүлүү өөренип көрүп турар. Ол чонга эптиг, өөлек болгаш садып алыкчыларның үүнүнге дыч-пангыр. Көдээ ажыл-агыйның чугула кампанияларының үезинде ол хову турлаглаарынче үргүлүү үнүп, бараанны бригадаларга, фермаларга барып садыглап турар.

Монгуш колхозта идепкейлиг хөй-ниитичи. Ол бодунуң билиин бедидеринге база улуг кичээнгейни салып, колхозта аныяктарның кежээки школазында эки өөренип турар. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың калбак хереглелдин бараанларынга чоннуң негелдезин хандырар дугайында чугула сорулгаларын амыдыралга чедиишкиниг шиитпирлээр дээш бодунуң бүгү күжүн болгаш билиин харам чокка берип турар Монгуш Көк-Хунаевна ышкаш мурнакчы садыгжыларны совет кижилер ынакшыл болгаш хүндүткел-биле адап турарлар.

С. АЛЕЕТ.
«Шынның» корреспондентизи.

Мурнакчы малчыннар

Барыын-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхозтуң хой кадарчызы Монгуш Хажыт-оол ол ажылынга 8 чыл болган, төрээн колхозунуң байлакшылынга бо аразында бодунуң биче эвес үлүг-хуузун ол киирген. Оон кадарган хою чыл бүрү менди болгаш хүр кыш ажып, чаш малы чидириг чок доругун келген.

Кадарчының коданында бо чылын төрүтүнген 187 хураганнары шупту менди, оон хою семис кыш ашкан ужурунда амгы кыргылданың үезинде дүк продуктузунуң талазы-биле багай эвес көргүзүглерни көргүзүп турар. Ниитиниң мал ажылынга оон ак-сеткилдиг күш-ажылын барымдаалаш, эрткен чылын ССРЭ-ниң Дээдү Совединiң Президиуму эш М. Хажыт-оолуу «Хүндүлеллиг демдээ» орден-биле шаннаан.

«Кызыл тараачын» колхозта шак ындыг мурнакчы малчыннар хөй, ылангыя эш Дүндүп бо чылын төрээн 202 хоюнда 210, эш Дамдын-оол 179 хоюнда 187 хураганнарны өстүрүп алган. Мыйыстыг бөдө мал болгаш чылгы фермаларындан ындыг чижектерни база хөйну көргүзүп болур. Эрткен чылын турган малга немей ол колхоз бо чылын ниитизи-биле 2960 баш чаш малды өстүрүп алган.

А. ДОРЖУ.

Бижик бөлгүмүнде

Эрткен чылын, Эрзин районнуң Нарын суму Соведи болгаш ында партия эге организациязы бижик билбес 4 кижини болгаш биче билир 9 кижини өөредирин меңээ дагдындырган. 1954 чылдың ноябрь айдан эгелээш бо үеге чедир 18 улаа кичээл эртирдим.

Бижикти шуут билбес турган Хорчун, Ногаанчык олар ам алфавитти шуптузун номчуп билирлер. Биче билирлерден Дамбазалан, Доктугу, Чывырал олар солуннарны болгаш номнарны номчуптар апарганнар.

С. БАЗЫР.

„Шынның“ материалдарының изи-биле

„Кызыл горпозунуң ажылында четпестерни узуткаар“

Мындыг эге-биле Кызыл горпозунуң ажылында четпестер барын, облпотребсоюз болгаш Главтекстильторг горпону бараан-биле өй-шаанда хандырбайн турар дугайында шүүмчүлелдиг түүл бо чылдың март 30-де үнген № 65 (3259) «Шынга» парлатынган.

Ук түүлдү облпотребсоюзтуң төвүлел хуралынга чугаалашкаш, горпонуң ажылын экижидер талазы-биле практиктиг хемчеглерни алган деп, СЭКП Тыва обкомунуң администрация болгаш садыгсаң органнарының кылдызы редакцияга дыңнаткан.

Драматург-чаартыкчы

(А. Корнейчуктуң төрүтүнген хүнүнден бээр 50 чылынга)

1905 чылдың май 25-те Черкассы областың Христановка станциязынга демир орук ажылчыныының өг-бүлезинден Александр Корнейчук төрүтүнген. Совет эргечагырга комсомолчу Корнейчукка рабфак доозар, ооң соонда Киевтиң улус өөредилгезиниң институдун доозар арганы берген.

Рабфакка өөренип тура-ла театрже, кинематографияже ол хандыгыш, сценария бижип турган. 1930 чылда Киевтиң Франко аттыг Ленин орденниг театрынга Корнейчуктуң «Даш ортулук» деп шиизи үнген. Ол чыл болза, Днепроэльстанга, амгы Запорожьеде Днеприң В. И. Ленин аттыг гидроэлектростанциязының тудуушкунунга ажылдарның улуг хемчээлдиг калбарын турганының чылы болур. Улустуң хоралыг дайзыннары, украин буржуаз националистер ажылчы чоннарның медерелин нүүл-меге-биле хоранаарын орадлажып, ылангыя Европага улуг электростанцияның тудуушкунунга удурланып турганнар. Нэптиң үе байдалында Украинага капитализмни катап тургузар болгаш даштыкы интервенцияның дузазы-биле Украинаны ССРЭ-ден чарар дугайын бодап турган националистиг контрреволюцияны Корнейчуктуң шиизинде илередип турар.

Дараазында чылда Франко аттыг театр ажылчыныларның интернационалдыг найыралының дугайында «Штурм» деп шиини үндүрген. Донбасста украин шахтёрларның болгаш Рурда немец шахтёрларның амыдыралының дугайын ол шиизе чугаалап турар.

1933 чылда драматургтарның бүгү-эвилел конкурсунуң жюризи 1200 шиилерден бешти шаңналга киргген. Оларның бирээзи Александр Корнейчуктуң «Эскадраның бойлааны» деп маадырлыг драмазы ийиги шаңналга киргген (бирги шаңналды черле кым-даа албаан).

Ол шиизе 1918 чылдың нарын политиктиг үези көрдүнген. Немец кайзер II Вильгельмниң чартык миллион шерии Украинаны эжелеп алган. Аныяк совет чурт тулдур чепсегленген дайзын-биле ол үеде дайылдажып кирер аргажок турган. Флотту Новороссийскиден Севастопольче чорудар деп албанның дужаалын Москвадан адмирал алган. Ынчаарга ол үеде Севастопольга немец эжелекчилер болгаш оларның чалчалары — украин буржуаз националистер турган. Флотту империалистериниң холунга киирбес, а ону сугже киирер деп айтыышкыны Кара далай флодунуң партия организациязы чажыды-биле Москвадан база алган. Коммунистериниң украин националистерни, контрреволюсчу адмиралдың овур-хевирин Корнейчук шии чогаалының нарын аргалары-биле илереткен. Комиссар Оксаны өлүртсе-даа, эчизинде барып революстуг шугум тиилээр, дайзыннар илеретинген. Кара далай флодунуң сулиозун узуткаан миноносецтен мындыг сөөлгү медээни бээр: «олар пролетар революциязы дээш шынчы болуп өлгеннер, ынчалза-даа төп радага болгаш герман империализмге дүжүп бербээннер. Байырлыг эштер! Карадалайжылар революцияга дузалаарынче чоруп турлар».

Ол маадырлыг шии ам-даа сценадан дүшпейн, бодунуң эрес маадырлыг шыныбиле чаа өзүп турар салгакчыларны хайныктырып турар.

Ол шиниң чедиишкиниг болганына сорук киргеш, Корнейчук дараазында чылдарда «Платон Кречет» деп шиини чогаатткан. Ол болза, чаа совет интеллигенция дугайында, социалистиг күш-ажылдың хоорайда болгаш көдээде маадырларының дугайында, оларның канчаар-даа аажок кызымак чүткүлүнүң болгаш коммунистиг моральдың тургустунуп турганының дугайында чогаал болур.

Украин драматургтуң «Платон Кречетте» чаартыкчы чоруу болза, хөгжүп келир үеже угланган түүлдү авторнуң чидии-биле илередип шыдааны, ону уранчечен формага илередип шыдааны болур. Кезер эмчи Кречет — эчис сорулгаже чүткүлдүг, быжыг характерлиг кижи. Ол арын-нүүр барымдаалавайн шүүмчүлеп турар. Архитектор Лида Ковальдың талазындан чөптүг эвес буруудадылганы-даа ол дыңнап турар. Лиданың чогааткан санаторий төлевилелин эмчи шүүмчүлээн. Эртемниң мангызы кажар улуургак Аркадий Павловични Кречет база кам-хайыра чокка шүүмчүлээн. Күүсков даргазы, аныяк совет интеллигенцияларга дузалап турар коммунист Павел Семенович Берестини шиизе кайгамчыктыг эки көргүскен.

Совет эртемниң кижиге ынакшылдыг угланыышкынын ол шиизе көргүскенин демдеглээр херек. Чаартыкчы Кречет бодунуң бүгү күштерин күш-ажылчы кижилерге берип турар.

Ооң соонда Корнейчук «Шын» деп шиини бижээн. Ында партияның болгаш совет күрүнениң үндезилекчизи Владимир Ильич Ленинниң улуг чаагай овур-хевири сиңникен. Орус улус-биле болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң өске-даа улустары-биле украин улустуң социалистиг революция дээш демиселге чаңгыс эвиниң идеязы, пролетариаттың гегемониязының идеязы ол шиизе база илереткен.

«Шын» деп шии Украинаның болгаш өске-даа театрларның идейлиг-чогаадыкчы хөгжүлдезинге идиг болган. Чижээ, Киевтиң Ив. Франко аттыг театрынга улустуң артизи Амвросий Бучма болза, Лениниң овур-хевирин чүгле портретке ышкаш кылдыр тургускан эвес, харын база ол овур-хевириниң идейлиг утказын хаңзыбиле илереткен.

Украин тараачын Тарас Голотаның национал характериниң илеретингени дыка солун. Революцияның төөгүлүг улуг чорудулгазының үезинде Голота Петроградка келгеш, бодунуң өөнүү, Петроград ажылчыны Кузьма Рыжовтуң саъдары-биле улус чоннуң большевиктер аас-кежикке болгаш чөптүг чорукка чедирер деп түвеге бүзүрөөн. Шиниң төөчүзүнде Тарас Голота юнкер Керенскийге удур тулчуушкунга кирер деп турда партияга киреринiң рекомендациязын Тарас Голотага В. И. Ленин бээр. Сеткил-сагыжы хайныкан Голота мынча дээр: «Өөрүн четирдим, эш Ленин. Шынны үрде дилеп келген мен, ол шынны мында тыптым».

Чурттуң театр амыдыралынга алдарлыг болуушкун болза, «Богдан Хмельницкий» деп шиниң чогаатыңганы болур. Ол маадырлыг чогаалдың стили, дылы улусчу национал характер-биле дүгжүп турар. 1648 чылда феодалдыг Польшага болгаш Ватиканга улур демиселче колурлуп үнген украин улустуң канчаар-даа аажок күжү болгаш эрес-маадырлыы ол шиизе көргүстүнген. Ол демисел 1654 чылда Украинаның Россия-биле чаңгыс аай күрүне кылдыр катап каттышканы-биле доозулган.

Запорожье Сечиге болган чорукту шиизе көргүскени сеткил-сагышты хайныктырып келир. Богдан Хмельницкий чонну мынча деп кыйгырып турар. «...Бужар бак өлүмну маңаар бис бе азы төрээн чурт, хосталга, ат-алдар болгаш бистиң улузуустуң чүдүлгези дээш тулчуушкунче баар бис бе, шилип алынар эрестер».

Казак эштелгениң өмүнээзинден Хмельницкийге гетман булавазын атаман тывыскан болгаш гетман Хмельницкий казактарны болгаш тура халаан тараачыннарны эдерткеш, паннарны Украинадан Висланың бодунга чедир үндүр ойладыр дээш тулчуушкунче кириптер.

Корнейчуктуң «Богдан Хмельницкий» деп шиизин Москваның Биче театрынга, Тбилисиниң Шота Руставели аттыг театрынга үндүргени улуг чедиишкиниг болган.

Фашистиг дайзын ССРЭ-же халдаан үеде бүгү улус-биле кады Александр Корнейчук бригада комиссары болуп алгаш, дайзынга улур демисежип кирген. Дайзын эгелээнинiң соонда каш айлар эрткенде «Украинаның ховуларында партизаннар» деп шиини Корнейчук чогааткан. Ооң мурнунда чогааткан «Украинаның ховуларында» деп шиизинде Часнык, Галушка, Палажка, Остап болгаш Тарас ашактар гитлерлиг эжелекчилерге улур демисежип турарын «Украинаның ховуларында партизаннар» деп шиизе көргүскен.

1942 чылда «Фронт» деп шиини ол бижээн. Бистиң улустарывыстың дайынчыларының — орус лейтенант Сергей Горлов, грузин Гомелаури, казах Шаяметов, украин Остапенко оларның дайынчы кады ажылдажылгазы ол шиизе кестүп турар. Фронт командылакчызы Горлов, фронтуунуң разветка начальниги Удивительский ышкаш чамдык багай удуртукчуларны ол шиизе шыңгыызы-биле шүүмчүлеп турар. Совет шериг эртемниң тиилелгези дээш, командылалдың хожудаан аргаларынга болгаш чаа техниканы чедир үнелевес чорукка удур демисел ол шиизе кол черни эдеп турар. «Фронт» деп шиини баштай «Правда» солунга парлап үндүрген.

Социалистиг ажыл-агыйның тайбың тулчуушкуннарының дүрүү-хевирин Корнейчук эвээш эвести тургускан. Донбасстың чаартыкчыларының дугайында «Макар Диброва» деп ооң шиизи улуг сураглыг болуп турар. Мерген ажылчын, хоочун коммунист Диброва хөмүр даш талазы-биле чурттуң хереглелин билгеш, бюрократтыг, коллективтен хоорук Павел Круговту камнавайн шүүмчүлеп турар.

Бистиң кайгамчыктыг колхозчуларывыстың дугайында «Украинаның ховуларында», «Звеноже келиңер», «Калиновая роща» деп шиилерни Александр Корнейчук бижээн. 1955 чылда элээн хөй театрлар ооң «Чалгын» деп шиизин үндүргүлээн. СЭКП ТК-ның көдээ ажыл-агыйны көдүрер талазы-биле сөөлгү шиитпирлериниң соонда партия обкому удуртулганын бюрократтыг аргазы-биле демисежип турарын көргүскен. Ол шиизе колхозчу Варвара Ромодан мынча деп чугаалап турар: «Бүгү партия-биле, бүгү улус-биле кады күрүне дугайын бодаар херек, холду сула салып алгаш, үстүү черниң командазын маңнаас херек...».

Александр Корнейчуктуң шиилерин ССРЭ-ниң улустарының он-он дылдарында болгаш даштыкы улустарның дылдарында очулдурган. Ооң сценарияларын өзүгаар Киевтиң киностудиязы «Богдан Хмельницкий», «Украинаның ховуларында», «Макар Диброва», «Калиновая роща» деп кино чуруктарны кылып үндүрген.

Александр Корнейчук идепкейлиг хөй-ниитичи болгаш партийжи ажылдакчы. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүделиниң кежигүү болуп, делегей конгресстериниң индиринден ол каш удаа чүве чугаалаан. Корнейчук ССРЭ-ниң болгаш УССР-ниң Дээди Советтериниң кайызының-даа депутады, ССРЭ-ниң, УССР-ниң Эртемнер академияларының кежигүннери, Сталинчы шаңналдың беш дапкыр лауреады.

Ю. НАЗАРЕНКО.

Африканың улустары национал хамаарышпас чорук дээш демисежип турар

Мырынай чоокка чедир-ле буржуаз литературага Африканы «удаан дип» деп адап турган. Ынчалза-даа удаан дип одунган деп чүвени сөөлгү он чылдың болуушкуннары бүзүрелдин-биле көргүзүп турар. Африканың бүгү кезектеринде ажылчы чоннар эки амыдырал дээш, национал хамаарышпас чорук дээш империалистиг дарталга улур демиселче улам идепкейлиг-биле көдүрүп үнүп турар.

Африка—колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның диви. Оон таптыг-ла 30 миллион дөрбелчин метр девискээринің алдынын беш кезии империалистиг күрүнелерниң колониялары болуп турар. Колониялардан 140 миллион ажыг кижи чурттап турар, ол болза, диптиң бүгү чонунуң дөрттүн үш кезии болур.

Чүгле дөрт африк чурттар—Египет, Эфиопия, Ливия болгаш Либерия боттускай күрүнелер болуп турар. Ынчалза-даа бо чурттарда база-ла даштыкы капиталдың тергиндеп турар. Ынды болганда ажылчы чоннар Европаның болгаш Американың империалистериниң талазындан кадыг-дошкун дарталга таваржып турар.

Африкада бойдустуң казар байлактары канчаар-даа аажок эгээртинмес хөй, ынчангаш минералдыг болгаш көдээ ажылагый чигэлиниң хөй-хөй хевирлериниң берикчизи болуп турар. Африка алмаздың делегей тывыжының (ССРЭ чокка) 95 ажыг хуузун, кобальттың 80 хуузун, хром болгаш марганец рудазының дөрттүн үжүн, алдынның чартык кезиндеи хөйүн, а ол ышкаш хөй санныг уран болгаш демир руданы, фосфаттарны, чесхоланы, каучукту болгаш өске-даа ол чергелиг түүлдерни берип турарын чугаалаарга-ла четчир. Экономиканы дүрген хөгжүдеринге, амгы тывыш болгаш болбаазырадыш ажылдаар үлетпүрүү тургузарынга, көдээ ажыл-агайны машиналар-биле чепсеглээринге эргежок чугула бүгү курлавырлар мында бар.

Ынчалза-даа африка чурттарның экономиказы хөгжүлдениң кедергей чавыс деңнелинде туруп турар. Ол чорук хамыктың мурнунда мында даштыкы капиталдың тергиндеп турары-биле тайылбырлатынар. Англияның, Францияның, АКШ-тың, Бельгияның империалистиг монополистери максималдыг кончаларны сүрбүшаан, африкан улустарны үнтеп дээрбеден, кадыг-дошкуну-биле мөлчүп турар. Олар эң-не үнүш-дүжүткүр черлерниң канчаар-даа аажок улуг участоктарын, ажыктыг казар байлактарның үнер-дөстерин әжелеп ап, транспорттуг-сан-хөөну контрольдап, национал экономиканың хөгжүлдезинге кандыг-даа янзы-биле моондактап турар.

Делегейниң ийиги дайынының доозулганының соонда америк монополиялардың африка дипче шургүп киреп күштелген. Бельгияның Конгозунда уран рудазының тывыжы ам АКШ-тың контролюнда тургустунган болгаш ону бүрүү-биле далай ындынче сөөртүп аппарып турар. Америк капиталдың туружу Соңгу Родезияда, Марокконда, Мурнуу-Африка Эвилелинде, Либерияда дыка күштелген.

Америк империалистер Африканы демократтыг лагерьниң чурттарына шуут чоок турар стратегтиг плацдарм кылдыр чаа дайын белеткээр боттарының планнарынга эң чугула чер кылдыр көрүп турарлар. Каттышкан Штаттарның Ливияга дөгээни кулданыкчы керээге үндезилээш, америк дайынзырактар бо чурттаботтарының шериг-агаар базаларын тутканы болгаш оларда ужар-чүүлдүң кезектерин тургускан. Марокконда америк шериг базаларының хөй четкизи тургустунган. Мында америк бомбачы болгаш хыдыкчы ужар-чүүлдүң кезектери туруп турар, а АКШ-тың шериг ажылдакчыларының саны 25 муң кижи четкен.

АКШ чамдык чурттарны, чижээлээрге, Египетти болгаш Ливияны агрессчи блоктарже болгаш бөлүглежишкиннерже киир тыртарын оралдажып турар, ынчангаш бо оралдажышкын ол күрүнелериң чонунуң шиитпирлиг ойтур шавышкынынга таваржып турар.

Америк капиталдың Африкаже шургүп киргени чурттуң чонун мөлчүүрүн улам улуу-биле күштелдиреринге чедиргеи болгаш ону чаа-чаа элегдел-түргеделче чыгап турар.

Даштыкы колонизаторларның талазындан-даа, ол ышкаш чурттуң феодалдарының болгаш помещиктериниң талазындан-даа кадыг-дошкун дарталга африкан тараачыннар таваржып турар. Колониалдыг өжелелдериниң политиказының түңнелинде эң эки черлер даштыкы компаниялардың болгаш улуг-улуг колонийжилерниң холунда мөөннетинген. Чурттуң чону үнүш-дүжүткүр шыналарда черлерни ажыглаарындан казытырган, а Англияның колониялары болуп турар Кения, Мурнуу Родезия ышкаш чурттарда чон (резервациялар) курлавырлар деп адап турар тускай районнарже үндүр ойлатырган. Резервация өзугаар кандаачал азы тулаа участоктарын айтып бөөр чорук чурумчаан, ынчангаш оларда чурттап турар чон өлүмче чыгаткан. Мурнуу Родезияда чурттап турар 140 муң европейжилер ийи миллион үндезин чурттакчыларның черинден ийи катап хөй черлиг болуп турар.

Марокконда тус черниң тараачыннарының ажыглап турар элээн каш он-он муң гектар черлерин америк шериг базаларын тудагы-биле хунаап алган.

Хосрайларда ажылчы чоннар база-ла оон дээре эвес чурттап турар. Шахталарда, рудниктерде, порттарда хүнде ажыл хүнү 14—16 шакта үргүлчүлеп турар. Өртектер үзүктел чокка өзүп турар. Марокконда өртектер дайын мурнундагы деннелгиле дөмейлээрге 29 хуу улгаткан. Ажылчы чоннарның чуртталга байдалдары дорайтап, ургларның өлүр чоруу көвүдеп турар.

Африкан ажылчы чоннарга чырыдыышкынны ажыглаарынче орук хагдынган. Африка чурттарында бижик билбес чорук 80—90 хуу болуп турары чурум болган. Экономика дарталы политика талазы-биле бүрүн эрге-шөлээ чок болгаш рассаны ылгай көөр чорук-биле ханылап турар. Хөй-хөй девискээрлерде африканнарның колонизаторларга ажылдап бээриниң албадалдыг күшгажылы тускай туруп турар болгаш ол чамдыкта чыл иштинде 100 хонук чедип турар.

Африкан улустарның национал-хосталгалыг шимчээшкининиң өзүлдези болза, дайын сөөлүндеги үеде империализмниң колониалдыг системазының кризизиниң улам ынай ханылаашкынын демдеглеп турар эң улуг факторларның бирээзи болур. Бо шимчээшкин моон мурнунда ала-чаягаар болуп турган үнүүшкүннерден ылгаштыр улам улуг организастыг болгаш тодаргай сорулгалыы-биле характерлетинин турар. Бо шимчээшкин эн-не янзы-бүрү хевирлерлиг: чыскаалдар, ажыл соксаашкынын, колонизаторларның чорудуп турар хемчегларинден ойталаары, хунаатырган черлерни эгидип алыр дээш демисел, а чамдык чурттарда, чижээлээрге, Тунисте, Кенияда дарлакчыларга удур партизаннарның чепсектиг хөделишкиннеринге чедип турар. Дайын сөөлүндеги чылдарда өзүп болгаш быыкган аныяк африкан ажылчын аңгы хосталгалыг шимчээшкинге шылгарангай рольду улам-на ойнап турар. Соңгу болгаш Барыын Африкада, Суданда, Мурнуу Африка Эвилелинде, Соңгу Родезияда ажылчыннар кижизиг амыдыралдың байдалдары дээш, политиктиг болгаш хамааты эргелер дээш демиселге ажылчы чоннарны каттыштырып турар массалыг профэвилел организацияларын тургусканнар.

Сөөлгү чылларда Францияның соңгуафрик колониялары — Алжир, Марокко, Тунис национал-хосталгалыг шимчээшкининиң база бир төптери апарганнар. Алжирниң болгаш Тунистиң ажылчы чоннары бүгү национал күштерни каттыштырар дээш демисежип турар боттарының Коммунистиг партиязының ажык турар өргезин камгалап алганнар.

Бо чурттарда хосталгалыг шимчээшкинге авангардта чоруп турар үүгле пролетариат әвес, харын тараачыннар, мурнакчы интеллигенция, ус-дарганнар, национал буржуазия база киржип турар.

Коммунистер-биле кады ажылдажылгадан ойталап турар чамдык буржуазационалистиг партияларның удуртукчуларының күзел-соруунга чөрүштүр антиимпериалистиг чаңгыс-аай фронту ук демиселдиң чорудулгазында дадыгып өзүп турар.

Тунис улус хамаарышпас чорук дээш демиселге улуг тиилелгени чедип алган. Барык үш чылдың дургузунда француз колониалдыг администрация чуртта өзүп турар национал-хосталгалыг шимчээшкинни оттуп болгаш чыданың күжү-биле базарын оралдажып келген. Коммунистиг партия хоругдатырган болгаш оон парлалга органнары хагдынган турган. Мун-муң патриоттар, оон иштинде компартияның удуртукчулары туттурганнарны мөөннеп хоругдаар лагерьлерже киир октатырганнар. Чүс-чүс тунистер боттарының Төрээн чуртунуң хамаарышпас чоруун негээни дээш албадалдыг ажылга шиитирген болгаш шаажыладып өлүрткен.

Ынчалза-даа чуртта национал-хосталгалыг шимчээшкин буза шаптыртпаан. Ажылчыннар колониалдыг өлүрүкчү чоруктуң күштелишкининге удур бүгү-ниитиниң ажыл-соксадыышкыны-биле харыылааннар. Элээн хөй районнарга улус боо-чепсекти холга туткаш көдүрүп үнген.

1954 чылдың чайынында француз чазак демисежип турар улустуң чамдык негелдерин хандырар дугайын медеглээр болгаш Тунистиң «иштики автономиязын» хүлээп көөр ужурга аргажоктуң кырындан таварышкан. Ол болза, Тунис мурнуку хевээр француз колониалдыг империяның составынга бактаап турар, ынчалза-даа, чурттуң иштики ажыл-херектерин башкарарыг тунистерге хүлээдип бээр дээни ол болур-дур.

Чурттуң патриоттуг күштери «иштики автономияны» бүрүн хамаарышпас чорукче орукка баштайгы базым болур деп көрүп турар. Тунистиң ажылчы чоннары ам «иштики автономияны» херек кырынга боттандырарын, бүгү-ниитиниң соңгулдаларын чорудуп тургаш, дээди эргелиг Национал хуралды, бо хуралдың мурнунга харыысалгалыг тунис чазакты тургузарын, күш-ажылчы чоннуң байдалын экижидерин чедип алырын оралдажып турар.

Алжирниң ажылчыннары күш-ажылдың байдалдарын экижидерин, ажыл төлевирин бедидерин, социал хандырылганың системазын тургузарын негевишаан, боттарының эргелерин эрес-маадырлыы-биле камгалап турарлар. Алжир порттарның порт ажылчыннары пролетаржы интернационализмниң үлегер-чижээн көргүскеннер: олар 5 чылдың дургузунда Вьетнамда «бужар-четкер дайынга» херектиг чүүк чүдүрген пароходтарга ажылдаарындан ойталап келгеннер. Бо дугайында ажыл соксаашкынын 200 ажыг катап чарлаан. Ол ажыл соксаашкыннары «Бис боттарывыстың дарлакчыларывыска хөлезиленикчилер болбас бис» деп лозунгунуң адаа-биле эртип турган.

1954 чылдың ноябрьда Орес дагның девискээринге тус черниң чонунуң үнүшдүжүткүр черлерин хунаап алган колонизаторларга удур тараачыннарның чепсектиг демиселдери болгулаан. Бо демиселдер Алжириниң элээн хөй хоорайларынга сагыш-сеткил каттыжыышкынының шимчээшкинин болдурган. Тура-халыышкынларга удур колонизаторлар танктар, куяк машиналар болгаш самолёттар-биле чепсеглетинген чүс муң шериг чоруткан. Ынчалза-даа шаажылакчылар тура-халыышкыннарны мынчага чедир базып шыдаваннар.

Тус черниң негр чонундан хунаап алган черлерни дедир эгидип алыр дээш, политиктиг болгаш социал эргелерни тыпсыры дээш карак-кызыл демиселди Англияның чөн-африка колониязы болур Кенияның улузу калбарткан. Англияның колонийжи администрациязы өлүрүкчү чоруктуң дузаламчыы-биле Кенияның чонунуң демиселин базарын оралдажып турар. Чуртта эң массалыг организация — Кенияның африканнарының Эвилелиниң ажыл-чорудулгазын хораан. Хосталгалыг шимчээшкинни базарыгбиле танктарга, ужар-чүүлге, артиллерияга деткиткен доктаамал англи шериглерни чоруткан.

Англияның тускай медээлерин өзугаар алырга, шаажылал операцияларының ийи чылының дургузунда 7 муң хире негрлер өлүрткен болгаш элээн каш он-он муң кижилер судче шилчитирген, оларның иштинден дыка хөй кижилерни туттурганнары мөөннээр лагерьлерде олурткан.

Африканың улустарының демисели бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң сагыш-сеткил каттыжыышкынын болгаш деткимчезин ап турар. Чижээлээрге, Кенияга англи чазактың хөделишкиннеринге удурланыышкынның хүнүн Англияга демдеглеп эрттирген. Алжирде колонийжи администрацияның өлүрүкчү чоруунга удурланыышкынның митингилери 1955 чылдың эгезинде Францияның дыка хөй хоорайларынга болуп эрткилээн.

Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорукту кошкадыр талазыбиле Азия чурттарның Конференциязы бо чылдың апрельде Индияның найыслалы Делиге болуп эрткен. Конференцияның хүлээп алганы кыйгырыында чугаалап турары болза: «Кенияның, Марокконуң, Тунистиң, Алжириниң улустарынга болунуң ханы сагыш-сеткил каттыжыышкынын илередип тур... Соңгу Африканың бодунуң хосталгазы дээш демисежип турар улустарынга хамаарыштыр өлүрүкчү болгаш араатанзыг чоруккa удур болунуң килеңнээшкинин илередип, бо араатанзыг чорукту доп-дораан соксадырын кыйгырып тур».

Бо чылдың апрель 18-тен 24-ке чедир Индонезияның Бандунг хоорайынга Азия болгаш Африка чурттарының конференциязы болуп эрткен, оон ажылдарынга бүгү кижи төрелгетенниң чартыының хөй кезиин төлөөлөөн 29 чурттарның төлөөлери киришкен. Африка чурттарындан конференцияга Египет, Ливия, Эфиопия, Либерия, Алдын Эрик, Судан киришкен.

Түннел медеглелинге конференция бүгү кулдандырган улустарның хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң хөрээн бодунуң деткип турар дугайын медеглеп, «колонизм болза, оон бүгү-ле идередиишкиннери-биле кады хоралыг чорук болур болгаш ону дүрген чайладыр ужурлуг деп шыйып демдеглээн. Азия болгаш Африка чурттарының өске диптернин чурттары-биле экономика болгаш культура харылзааларын калбаа-биле хөгжүдери, ындыг харылзааларны Азия болгаш Африка чурттарының аразынга улам ынай быжыглаары эргежок чугула деп конференция саналдаан. Бүгү-ниити тайбыңга болгаш кады-ажылдажылгага дузалаар дугайында конференцияның хүлээп алган Декларациязында «хосталга болгаш тайбың бот-боттарының аразында холбаалыг» деп чугаалап турар. Тайбың кожахелбээ турарының бүгүдеге калбаа-биле билдингир болуп турар беш принциптер бо Декларацияның үндезининде салдынган, ук принциптер амгы үеде Кыдат Улус Республика, Индия, Бирма ышкаш күрүнелериң бот-боттарының аразында харылзааларын тодарадып турар болгай.

Азия болгаш Африка чурттарының ындыг төлөөлеткен Конференциязын төөгүде бир-ле дугаарында чыылдырган чоруктуң фактызы болза, боду болгаш оон ажылының чорудулгазы сөөлгү үениң дургузунда чер бөмбүрээнин бо черлеринге болгав канчаар-даа аажок улуг өскерлишкиннерни илередип, бодунуң салым чолун бодунуң холунга алырынга Азияның улустарының-даа, ол ышкаш Африканың улустарының-даа чүткүүлүүнүң дугайын, колонийжи дарталга болгаш дайын белеткелиниң империалистиг политиказынга удур демисежириңге оларның шиитпирлиниң дугайын херечилеп турар.

П. ДЕМЧЕНКО.

Найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Варшава керээзин Чехословакияның Национал хуралы үүлдүгзүнүп көрген

ПРАГА. Май 24-те Чехословакияның Национал хуралының хуралы болган. Найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Варшавага ат салдынган керээни үүлдүгүнүп көөр дугайында чазактың киирип келген саналын ол хуралга көрген.

Национал хуралдың сессиязының ажылынга Республиканың президентизи Антонин Запотоцкий, премьер-министр Вильям Широкий, Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң бирги секретары А. Новотный, ЧКП-ның ТК-ның Политбюро кежигүннери, министрлер киришкен. Варшава керээзинге ат салган чурттарның элчин черлериниң баштыңнары, капиталистиг күрүнелериң дипломаттыг төлөө черлериниң баштыңнары болгаш харыысалгалыг ажылдакчылары, хөй-ниити ажылдакчылары, хүрээ-хиттиң болгаш чехословак армияның генералитединиң төлөөлекчилери сессияга олурушкан.

Сессияны Национал хуралдың даргазы Зденек Фирлингер ажыткан. Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырар талазы-биле европа күрүнелериниң Варшава чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында чазак медеглелин Чехословак Республиканың премьер-министри Вильям Широкий кылган.

Вильям Широкийниң чугаазын депутаттарның болгаш аалчыларның чехословак чазактың база хостуг улустарның күчүлүг бүгү лагериниң тайбыңга ынакшылдыг политиказын изин-биле үүлдүгзүнүп турарын илергейлээн диңмиттиг адыш часкаашкыннары каш удаа үзе киреп турган.

Премьер-министр В. Широкийниң илеткелиниң талазы-биле санал берген депутат Елена Лефлерова (Национал хуралдың даштыкы комитединиң мурнундан), министрлер Иозеф Плойгар, Эманауил Шлехта, профэвиделдериниң Төп Чөвүлелиниң даргазы Франтишек Зупка болгаш оон-даа өскелер Чехословак Республиканың камгалалынга, хосталгазынга болгаш хамаарышпас чоруунга керээниң кайгамчык улуг ужур-дузазын демдеглевишаан, чехословак чазактың саналын чугаажок деткээннер.

Национал хурал найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында тайбыңга ынакшылдыг сес күрүнелериң Варшавага ат салган керээзин диңмиттиг адыш часкаашкынныг, кайгамчык улуг көдүрлүүшкүн-биле бир эп-сеткилдиг үүлдүгзүнүп көрген.

(СЭТА).

ГДР-ниң президентизи Вильгельм Пик Варшава керээзин күштүг болдуруп бадылаан

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дыңнатканын өзугаар алырга, Албанияның Улус Республиказының, Болгарияның Улус Республиказының, Венгр Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Польша Улус Республиканың, Румын Улус Республиканың, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразында найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Варшава керээзин Герман Демократтыг Республиканың Президентизи Вильгельм Пик 1955 чылдың май 21-де күштүг болдуруп бадылаан.

Герман Демократтыг Республиканың Польша Улус Республикада Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Стефан Гейман Варшава керээзиниң өнгу үүлүнге дүүштүр бадылал бижиктерин Польша Улус Республиканың чазааның кадагалалынга 1955 чылдың май 24-те дужаап берген.

(СЭТА).

КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы болгаш камгалал министри Пын Дэ-хуайның ССРЭ-де келгени

Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының талазы-биле европа чурттарының Варшава чөвүлел хуралынга Кыдат Улус Республиканың хайгаарыкчызы болуп киришкен, Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьериниң оралакчызы болгаш камгалал министри Пын Дэ-хуай Варшавадан Москвада чедип келген.

ССРЭ-ниң чазааның чалаанын өзугаар Пын Дэ-хуай Совет чазактың аалчызы болуп ССРЭ-де каш хонукта доктааган.

Май 23-те Пын Дэ-хуай СЭКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. Хрущевка, база ол ышкаш ССРЭ-ниң Камгалал Министри Г. К. Жуковка чораан болгаш оларныңбиле беседа кылган.

Пын Дэ-хуай найыслалдың солун черлери-биле танышкан.

Пын Дэ-хуай болгаш ону үдеп чоруур кижилер каш хонукта Ленинградче чоруй барганнар.

(СЭТА).

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының талазы-биле улустар аразының конференциязын чыылдырарынга

НЬЮ-ЙОРК. Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының талазыбиле улустар аразының конференциязының алды оралакчы даргаларын томуйлаан дугайын КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельд чарлаан. Оралакчы даргаларның аразында совет академик Д. В. Скобельцын бар.

Конференция бо чылдың август 8-тен 20-ге чедир Женевага болур.

Конференцияның ажылынга киржир чалалганы 53 чазактар хүлээп алган деп КНО-нуң секретариады дыңнаткан.

(СЭТА).

Аныяктарның болгаш студентилерниң бүгү-делегей фестивалынга белеткел

ВАРШАВА. Варшавага парлалга конференциязы болган, тайбың болгаш найырал дээш аныяктарның болгаш студентилериниң бо чылдың чайынында польша найыслалга болур Бүгү-делегей фестивалының улустар аразының белеткел комитединиң секретариадының кежигүннери ол конференцияга фестивальдың программазының болгаш янзы-бүрү чурттарның аныяктарының аңаа белеткелиниң дугайын чугаалап бергеннер.

Улустар аразының белеткел комитеди бо үеде 102 чурттарның аныяктар организациялары-биле харылзааны түүп турар деп секретарь Жак Дени медеглээн. 50 ажыг чурттарда фестивальга белеткел талазы-биле комитеттерни тургускан. Ол комитеттерде хөй-ниитиниң калбак кезектерин киирген.

Аныяктар фестивальга белеткелди атомнуг дайынга удур, бүгү делегейге тайбыңны быжыдары дээш демисел-биле каттыштырып турар. Тайбыныч Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыынын алаанга ат бижидилгелериниң чыылдазының талазыбиле кампанияга хөй-хөй чурттарның оолдары болгаш кыстары идепкейлиг киришкен.

Аныяктарның болгаш студентилериниң фестивалынга Европаның, Азияның, Американың, Африканың болгаш Австралияның 100 ажыг чурттарын төлөөлөөн 30 муң хире төлөөлер келирин манап турар деп Дени чугаалаан. Ынчангаш ам болур фестиваль улуг ужур-дузалыг болуушкун болур.

Фестивальдың программазы делгеренгей. Төлөөлерниң аразынга найыралдыг хөй ужуражыышкыннар болгулаар, ол үеде соолдар болгаш кыстар боттарының эргелери дээш демиселдиң дуржулгазын солужар. Фестивальдың киржикчилери хөй-хөй чурттарның театр болгаш музыка уранчүүлү-биле таныжар. Фестиваль үезинде польша найыслалдың экраннарынга 28 чурттарның 120 кино чуруктарын көргүскен турар.

Стадионнарга болгаш парктарга спорттуң хөй-хөй түүлдериниң талазы-биле маргылдаалары болур.

Фестиваль үезинде демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей Федерациязының он чыл оюн байырлалдыг демдеглээр деп Жак Дени чугаалаан.

(СЭТА).

Индонезияның премьер-министриниң КУР-же чорупканы

ДЖАКАРТА. Индонезия республиканың премьер-министри Али Састроамиджойо Пекинче ужудуп үнген. Тускай медээлер-биле алырга Састроамиджойо Азия болгаш Африка чурттарының Бандунг конференциязының үезинде КУР-нуң премьер-министри Чжоу Энь-лайның чалааны-биле Кыдатка баар.

Премьер-министр Састроамиджойнуң Пекинче баарынга индонезий парлалга удуг кичээнгей салып турар.

(СЭТА).

Кыдатта үлетпүр тудуушкуну

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнадып турары болза, Баоцзиге (Шэньси можу) Соңгу-Барыын болгаш Мурнуу-Барыын Кыдатка демир оруктарның чаа оруктарын салырынга херегээр машиналарны болгаш деринишкиннерни чыыр, септелгезин кылыр улуг завод тудуушкуну эгелээн.

(СЭТА).

Тибеттиң тайбың хосталганының дөрт чыл оюн Пекинге байырлааны

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза, Тибеттиң тайбың хосталгазының дөрт чыл оюн таварыштыр Пекинге байырлыг хурал болган.

Национаддар херектериниң талазы-биле комиссияның даргазының орлакчызы Ван Фынь хуралга чүве чугаалаан, Тибет автономнуг областы тургузарының талазы-биле белеткел комитедиң организастаар деп күрүне чөвүлелиниң шиитпирин Кыдаттың бүгү национаддары, ылангыя тибеттер изиг деткимче биле уткаан деп чугаалаан.

Кыдат сарыг шажынчыларының мурнундан сарыг шажынчыларның бүгү кыдат ассоциациязының даргазының хүлээлгезин күүседип турар Си Жао Пэйгцо хуралга чүве чугаалаан. Тибеттиң тайбың хосталганы кыдаттарның болгаш тибеттерниң аразында чаңгыс эпти быжыдарынга идиг берип турар деп ол демдеглээн.

(СЭТА).

—⊙—

АКШ-та ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин

НЬЮ-ЙОРК. Харылзааның, демир-орук транспортунуң болгаш тода машина тудуушкун үлетпүрүнүң ажыл соксаткан ажылчыннарының типилелгезинин дугайын парлалга дыңнадып турар. Мурнуу чүктүң 9 штаттарында «Саузери Белл Телефон» компанияның 40 муң ажыг ажылдакчылары 68 хонукта ажыл соксадыышкынны кылгаш ажыл төлевирин бедидерин болгаш өске-даа хөй негелдерни хандырарын чедип алган. 25 муң демир-орукчуларның 58 хонук уламчылаан ажыл соксадыышкыны база-ла ажылчыннарның типилелгези-биле доозулган. Лейк-Саксесте «Спери Жироскоп» компанияларының 9 муң 300 ажылчыннарының ажыл соксадыышкыны 5 неделяда уламчылаан. Компанияның баштаар чери ажылчыннарның негелделерин хандырар ужурга таварышкан.

Капиталистерниң штрейкбрехерлерни ажыглаар болгаш ажыл соксадыышкынының киржикчилерин тудуп хоругдаар деп оралдажыышкынынга удур ажыл соксадыышкыны үндүреннер маадырлыг удурланыышкынны көргүскен.

Чурттуң барыын талакы штаттарында чүк машиналарының 28 муң чолаачылары ажыл соксадыышкынын эгелээнин парлалга дыңнадып турар. Ажыл соксатканнар ажыл төлевирин бедидерин негеп турар. Калифорния штатка ажыл соксадыышкыны эгелээн соонда Невада, Аризона, Юта, Орегон, Вашингтон болгаш Айдахо штаттарда автотранспорт компанияларының эзелери муң-муң чолаачыларны ажыл чок болдуруп, бүдүүлгелерни хаарын чарлаан.

(СЭТА).

—⊙—

Ажылдан үндүрер чорукка удур япон ажылчыннарның демисели

ПЕКИН. Япон радионуң дыңнадып турары болза, «Фудзи» деп автомобиль компаниязының баштаар чери «Опутама» заводтан 3 муң ажылчыннарны (заводтуң ажылчыннарының барык чартыын), «Цуруми» заводтан 645 ажылчыннарны үндүргенин чарлаан.

«Фудзи» деп автомобиль компаниязының ажылчыннарының профэвилели ажылдан үндүрер чорукка удур демиселдиң комитедин тургускан болгаш удурланыышкынның демдээ кылдыр ажыл соксадыышкынын чорударын шиитпирлээн.

(СЭТА).

—⊙—

Мурнуу Вьетнамда байдал

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң дамчыдып турары болза, Нго Динь Дьемниң чазааның болгаш «Хоа-Хао» деп феодал-шажын-чүдүлге секталарының удуртулгазының аразында харылзаа улам-на чидиглеп турар. «Хоа-Хаонуң» чепсектиг отрядтарының хыналдазында, Сайгондан мурнуу-барыын чүкте районче ногодиньдьемчи шериглерни октаан дугайын дыңнадып турар. Бо сектаның хамык быжыглаашкынларын болгаш таңнылы черлерин узуткан чок кылырын чазак шериглеринге дужаган. Ногодиньдьемчи армияны эде организастаарын болгаш «Хоа-Хаонуң» туружунче халдаашкын кылырынга ону белеткеп турар.

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Сайгондан дыңнадып турары болза, «Хоа-Хао» секталарының командылалы чазак шериглеринге удур партизан тулчуушкуннарын чорудары-биле Менонг хемни тургузар тулаалыг районнарга бодунуң хөй санныг отрядтарын мөөннээн.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 8 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 8—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киргистериниң —3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киргистериниң—3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киргистериниң база бухгалтериянның —8—65.

ТС—02114

Культура эргелелиниң типографиязы.